

Gildebrief

Het Gilde van Molenaars

44e jaargang no. 1 – maart 2025

Gildebrief

De Gildebrief is het verenigingsblad van Het Gilde van Molenaars (GVM) en verschijnt vier keer per jaar in een oplage van 3.000 stuks in de maanden maart, juni, september en december.

Alle leden van de vereniging hebben het recht in de Gildebrief artikelen te plaatsen, hun mening te uiten en kanttekeningen bij het beleid van de vereniging te plaatsen. Het hoofdbestuur van Het Gilde van Molenaars is niet verantwoordelijk voor deze uitingen en kan hierop niet worden aangesproken.

De verantwoordelijkheid voor de inhoud van artikelen berust bij de auteur.

De redactie is, tenzij anders vermeld, verantwoordelijk voor het geheel als blad.

Abonnement niet leden

Niet leden van het Gilde kunnen zich abonneren op de Gildebrief door donateur van het Gilde te worden voor het minimale bedrag van 15 Euro.

Advertenties

Voor bedrijven of instellingen die gelieerd zijn aan 'de molenwereld' bestaat de mogelijkheid in de Gildebrief te adverteren. Informatie is verkrijgbaar bij de boekhouder (zie hieronder).

Bestuur van Het GVM

Voorzitter/veiligheid
Eelco van Norren
voorzitter@gildevanmolenaars.nl

Secretaris
Tom Kreuning
Molenkade 8, 1829 HZ Oudorp NH
secretaris@gildevanmolenaars.nl

Penningmeester
Geert Jonker
penningmeester@gildevanmolenaars.nl

Opleidingscoördinator
Kees Kammeraat
opleidingscoördinator@gildevanmolenaars.nl

Afdelingscoördinator
Annie Driessen
afdelingscoördinator@gildevanmolenaars.nl

PR & Promotie
Peet Wessels
06 - 2120 7895
communicatie@gildevanmolenaars.nl

Ledenadministratie

Piet van Doorn
ledenadministratie@gildevanmolenaars.nl

Vertrouwenpersoon

Ada Meurs, 06 - 1676 6741
Willem van Breenen, 06 - 1121 4414

Verzekering

Jan Wieffer
verzekering@gildevanmolenaars.nl

Boekhouding

Andrien Muijers
boekhouding@gildevanmolenaars.nl

Examencoördinator

Wilma Dondergoor
examencoördinator@gildevanmolenaars.nl

Bliksemafleidercontrole

André Canrinus
bliksemafleidercontrole@gildevanmolenaars.nl

Veiligheidscoördinator

Paul Horstman
veiligheid@gildevanmolenaars.nl

Steunpunt molenbiotoop

Vereniging De Hollandsche Molen
Zeeburgerdijk 139, 1095 AA Amsterdam
020 - 623 8703, dhm@molens.nl

Rekeningnummers

IBAN NL40 TRIO 0198 54 28 95 (algemeen)
IBAN NL26 TRIO 0198 55 85 70 (Gildeverzekendingen)
BIC TRIONL2U

Jaarverslag over 2024	4
Recordaantal nieuwe molenaars	8
Jaarrekening 2024	9
Nieuw wolkenboek	11
Uitnodiging ALV	12
Winter	13
Jaarverslag 2024 bliksemafleidercontrole	14
Winddruk en luchtsoorten	17
Molen Windlust in Nieuwerkerk loopt weer op rolletjes	19
Verandering urenregistratie Molenaars in Opleiding	22
Sterk verhaal	22
In memoriam Bennie Mensink	28
Wat ging er zoal mis in 2024	29
Zeilvoering deel 2	30
Molenjongerendag	31
Molens op de kaart	32
Bezaan	33
De zelfsturende molen	34
Word molenaar	35

Redactie Gildebrief

Hoofredactie: Evert Verhoeven
Namens bestuur: Peet Wessels
Redactieadres: Schoterveenpolder 1
2023 JZ Haarlem
hoofredactie@gildevanmolenaars.nl
Eindredactie: Johan van de Bunt
redactie@gildevanmolenaars.nl

Vormgeving

Studio De Bunschoter

Druk

Drukkerij de Bunschoter, www.debunschoter.nl

Kopij en mededelingen

De redactie neemt graag kopij en suggesties voor artikelen in ontvangst en beoordeelt deze op plaatsbaarheid in haar geheel, gedeeltelijk of in gewijzigde vorm, zulks in overleg met de auteur.

Kopij voor het **juninummer** van 2025 moet in het bezit zijn van de redactie voor **1 mei 2025**. Voor een latere aanlevering dient men te overleggen met de redactie. Teksten (al dan niet met foto's) kunnen worden aangeleverd per email. Bij voorkeur in Word op emailadres redactie@gildevanmolenaars.nl.

Neem voor het meezenden van foto's even contact op met de redactie.

Wijziging persoonsgegevens

Voor het wijzigen van persoonsgegevens, bijvoorbeeld bij verhuizing, ga je naar "MijnGVM" op de website www.gildevanmolenaars.nl. Log in met je e-mailadres en wachtwoord, vervolgens ga je naar "Mijn Profiel", dan naar "Mijn Gegevens" en vul de nieuwe gegevens in. Hier kan je ook aangeven of je de Gildebrief wel of niet als papieren versie wilt ontvangen.

Kam - Tandje

Zo af en toe doe je als molenaar wat extra. Als houtzager zeggen we dan: ik zet er een *tandje* bij. Vorig jaar was zo'n jaar en hoe. Met 110 geslaagde molenaars hebben we een nieuw record gevestigd. De meeste nieuwe molenaars in één jaar in het ruim 50-jarig bestaan van het Gilde. Een feestelijk mijlpaal die we hebben kunnen realiseren door een enorme inzet van velen. Inzet waarvoor veel mensen er een *tandje* bij hebben gezet. Niet in het minst deze 110 kandidaten (de kandidaten die niet geslaagd zijn, uiteraard ook). Voorbereiding op een examen, weet een ieder, vraagt extra inzet. Vanaf deze plek wil ik jullie allemaal nogmaals feliciteren.

Een examen halen doe je niet alleen. Achter elke kandidaat staat een netwerk van instructeurs, stagemolenaars, examinatoren, gastmolenaars voor de examens en voor velen ook familie of vrienden. Allemaal mensen die zich voor jou als kandidaten hebben ingezet. Onze hele vereniging heeft er dus een *tandje* bij gezet, want meer kandidaten vraagt ook meer tijd in begeleiding, meer

examenplekken regelen, meer uren examens afnemen en meer gastmolenaars die een extra (vrije)dag naar de molens zijn gekomen. Ik ben daarom zowel trots op alle 110 kandidaten, als op alle vrijwilligers in onze vereniging en iedereen bij De Hollandsche Molen die al dat werk hebben verzet. Geweldig dat het nieuws over dit record dan ook werd opgepikt door vele lokale en landelijke media. Zo hebben we heel Nederland kunnen laten weten hoe trots en blij we zijn met dit record en met onze vereniging.

Een paar weken geleden, tijdens een dag met flinke wind stond ik bij de zaagslee van op Molen De Ster. We vonden het tijd om er even een *tandje* bij te zetten. De krabbelstang in een andere positie en daar ging de stam op dubbele snelheid. Wind genoeg, dus voor de molen geen probleem. Ik realiseerde me dat met veel wind in de zeilen het gemakkelijk is dit *tandje* er bij te zetten. Dat zelfde doen als vrijwilliger, als MIO, als instructeur en/of als examinerator gaat niet zomaar. Er is soms die extra (wind of water) kracht voor nodig. Een succes als dit kan ho-

pelijk voor velen die energie geven. Daarom goed om van dit record, van dit succes te genieten. Het geeft mijn in ieder geval die extra energie om er in het Molenaarschap een *tandje* bij te kunnen zetten. Jou ook? Dan zorgen we met z'n allen voor nog meer nieuwe aanwas, nog meer geslaagde kandidaten in 2025 nog meer mooie projecten in onze prachtige vereniging. Op naar weer een nieuw en mooi molenjaar.

En geweldig dat dit record zoveel aandacht in de media kreeg. Iedereen die de journalisten te woord hebben gestaan, jullie verhalen zijn een fantastische promotie voor ons vak.

Eelco van Norren
Voorzitter Gilde van molenaars

Nummer 1

Beste lezer,

In deze eerste Gildebrief van 2025 besteden we onder meer aandacht aan de ingebruikname van het digitaal maalboekje. Hiermee kan iedere leerling zijn maalboekje altijd op zak hebben. Ideaal, zeker als je voor een deel van de opleiding ook andere molens bezoekt of een deel van de opleiding buiten je "eigen" molen draait. Dit sluit ook helemaal aan bij de nieuwe opleidingsstructuur: er wordt ingezet op een gefaseerde opleiding, waardoor voor leerling en instructeur beter inzichtelijk is hoe ver men in de opleiding is.

In dit nummer wordt ook ingegaan op een aantal bijzondere molensoorten en -functies, die men weliswaar tegenkomt in de theorieboeken maar minder vaak in de praktijk: de getijdemolen en de speerijmolen. Ook geeft David Henneveld een duidelijke uitleg over winddruk en luchtsoorten; dit geeft een mooie aanvulling op de theorie op onder meer de fokwieken en Busselneuzen. Verder kunt u in deze Gildebrief kennis maken met de Molenjongeren. Zij blikken in een artikel met u terug op de Molenjongerendag 2024 en geven alvast een doorkijkje naar de toekomst.

Molenbiotoop

Een ander belangrijk thema in deze Gildebrief betreft de molenbiotoop. De Hollandsche Molen heeft 2025 uitgeroepen tot het jaar van de molenbiotoop. Dit jaar kunt u daarover, naast de kanalen van de Hollandsche Molen, elke Gildebrief een artikel lezen van de hand van Agnes de Boer, adviseur Omgevingswet & Molenbiotoop bij de Hollandsche Molen.

Als laatste willen we Bas de Deugd bedanken. Bas is eind 2023 gestopt als hoofdredacteur van de Gildebrief. Daarnaast heeft hij jarenlang het artikel 'Word molenaar' en de mooie foto's voor de covers gemaakt. Ook daar komt nu een einde aan.

Tot slot wenst de redactie u veel leesplezier met het lentenummer van 2025!

Johan van de Bunt en Evert Verhoeven

Jaarverslag over 2024

Door: Tom Kreuning, secretaris

Algemeen

Het jaar 2024 was een goed jaar voor het Gilde. Voorzitter Erik Kopp nam na acht jaar voorzitterschap afscheid en het Gilde verwelkomde Eelco van Norren als de nieuwe voorzitter.

Het ledental steeg in 2024 met 101 leden naar 3005. Er kwamen 223 nieuwe leden bij en er gingen 122 leden weg. De vereniging groeit nog elk jaar.

Online streaming

Online vergaderen en streamen zijn helemaal ingeburgerd bij het Gilde. Het bestuur vergadert meestal via ZOOM en één keer per jaar fysiek. Dat scheelt een heleboel kilometers en reistijd. De Algemene Ledenvergadering werd gestreamd vanuit Groningen en er kon live meegekeken worden via YouTube. De opname is nog steeds terug te zien op het YouTube-kanaal van het Gilde.

Een aantal afdelingen verzorgen hun theorielessen online en deze zijn ook terug te zien via de website en op het YouTube-kanaal van het Gilde.

Bestuur

Samenstelling

Het bestuur bestaat sinds de Algemene Ledenvergadering (ALV) van 6 april 2024 uit Eelco van Norren (voorzitter), Tom Kreuning (secretaris), Geert Jonker (penningmeester), Annemie Driessen (afdelingscoördinator), Kees Kammeraat (opleidingscoördinator) en Peet Wessels (PR en communicatie). Voorzitter Erik Kopp heeft tijdens de Algemene Ledenvergadering de voorzittershamer overgedragen aan Eelco van Norren.

Het bestuur heeft in wisselende samenstellingen diverse afdelingsvergaderingen en instructeursavonden bezocht en laat zich graag uitnodigen door de afdelingen om kennis te maken en te horen wat er leeft en waar behoefte aan is.

Samenwerking

De samenwerking met vereniging De Hollandsche Molen (DHM), het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde (AKG) en het Gild Fryske Mounders (GFM) is onverminderd uitstekend. Tweemaal per jaar komen de voorzitters bij elkaar in het zogenaamde 'voorzittersoverleg'. Op de agenda staan altijd de punten veiligheid, lesmateriaal en internationale samenwerking. Het Gilde heeft zitting in de Molenadviesraad van De Hollandsche Molen.

De opleidingsraad heeft tweemaal vergaderd waarbij het niet alleen over opleiden gaat maar over allerlei zaken die spelen binnen de vereniging.

Ook wordt er samengewerkt op het gebied van het ontwikkelen van specialisaties. Het Gilde heeft de ledenvergaderingen van het Gild Fryske Mounders bezocht. Internationaal was er contact met veel molenaars en molenorganisaties. De door Nederland geleide internationale stuurgroep heeft diverse online 'workshops' en conferenties georganiseerd. Voor het Gilde zitten Peet Wessels en Tom Kreuning in de stuurgroep. De komende tijd wordt het internationale netwerk nog meer uitgebreid en zullen er meer conferenties/werkgroepen over het Ambacht van Molenaar worden georganiseerd. De Handboeken en de Lesbrieven zijn in het Engels vertaald dankzij een bijdrage van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed. De vertaling van het Handboek Watermolenaar is eind 2023 gereedgekomen en op de website geplaatst. De vertaling van het Handboek Windmolenaar had nogal wat voeten in aarde en zal begin 2025 gereedkomen.

Met onze Engelse zusterorganisatie 'The Traditional Cornmillers Guild' is een overeenkomst gesloten waarbij zij onze vertaalde handboeken gaan gebruiken om de opleiding tot molenaar in Engeland gestalte te geven.

In het kader van het vastleggen en ontsluiten van ambachtelijke molenkennis werkt het Gilde sinds 2023 samen met vereniging De Hollandsche Molen in het kader van het project

'Craft of the Miller'. Dit komt voort uit de UNESCO-nominatie van het Ambacht van Molenaar uit 2017. De Hollandsche Molen werkt aan een digitaal systeem waarin ambachtelijke kennis opgeslagen en opgezocht kan worden. Er wordt nu gewerkt aan de publieksomgeving van het kennisplatform en de toekomstige inbedding binnen allemolens.nl. In de loop van 2025 zal dit kennisplatform worden gelanceerd.

Jong Ambacht

Jong Ambacht heeft een uitwisseling gehad met een Duitse molenvereniging. De Molenjongeren werden bijgestaan bij de organisatie van de Molenjongerendag in Geldermalsen. De opleidingsraadvergaderingen werden bezocht en mede door de inzet van Jong Ambacht is er nu een werkgroep voor het digitale maalboekje. Er is een mobiele app ontwikkeld voor een smartphone of een tablet. Verder zijn er vragen van jongeren beantwoord.

Archief

Het opgeschoonde archief is nog steeds ondergebracht in een Shurgard-box in Alkmaar. Er ontbreken nog een aantal documenten zoals notulen en verslagen. Een speurtocht is gestart om bij oud-bestuursleden te kijken of daar nog wat te vinden is. Op de website komen steeds meer documenten en boeken digitaal beschikbaar. Deze zijn voor iedereen gratis te downloaden zonder eerst te hoeven inloggen; dat is een voorwaarde van UNESCO om het ambacht uit te dragen. Er is contact met de stichting molendocumentatie van De Hollandsche Molen om in de loop van 2025 het (papier)archief daar onder te brengen. Het archief blijft toegankelijk en de Shurgard box zal dan worden opgeheven.

Evert Smit Biotoopprijs

Deze prijs is in 2024 niet uitgereikt. Het bestuur vraagt de leden om personen of instellingen voor te dragen die zich bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt voor de molenbiotoop. Aan het eind van 2024 zijn er een aantal voordrachten bij het bestuur binnengekomen. De verwachting is dat de prijs in 2025,

het jaar van de molenbiotoop, zal kunnen worden uitgereikt.

Immaterieel Erfgoedprijs

Nadat de eerste Immaterieel Erfgoedprijs van het Gilde in 2022 was uitgereikt aan het Erfgoedhuis Zuid-Holland is het stil geworden rond deze prijs. Het bestuur vraagt om voordrachten van personen of instellingen voor deze prijs. Zij moeten zich bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt in het promoten van het Ambacht van Molenaar als immaterieel erfgoed.

Financiën

Het boekjaar 2024 was voor het Gilde financieel een vrij rustig verlopend jaar. Het was ook het eerste jaar waarin er een volledige en consequente splitsing gemaakt is van de jaarlijkse contributie gelden. Deze zijn opgesplitst in Contributie, Bijdrage Gildebrief en Verzekeringspremie. Dit was nodig omdat de Btw-tarieven hiervoor verschillend zijn. Ook was dit het eerste jaar waarbij nieuwe leden niet meer de verplichting hadden om de lesboeken aan te schaffen (omdat die ook via de website zijn te downloaden) en er aan nieuwe leden een opleidingsvergoeding van € 40 gevraagd wordt.

Aan de inkomstenkant valt een extra subsidie van het RCE op. Een verhoging van de subsidie voor 2023 is pas in 2024 overgemaakt en

voor 2024 zelf was het subsidiebedrag ook € 2.000 hoger dan begroot. De vertalingen van de lesboeken in het Engels zijn in 2024 zo goed als afgerond.

De financiën van de kernactiviteiten, het opleiden tot gediplomeerd molenaar en het behartigen van de belangen van al onze molenaars, zijn goed op orde. De resultaten hiervan worden in de overzichten nu apart vermeld. Omdat het overschot in 2024 relatief hoog was, wordt voorgesteld de afdelingsbijdragen in 2025 te verhogen.

De boekhouding was in handen van Andrien Muijsers. De Kascommissie bestond uit de gedeleden Carolien Pikkemaat, Ben van Roosmalen en Fred Bloemendaal.

Leden

De ledenadministratie wordt verzorgd door Piet van Doorn.

Het ledenaantal is gestegen van 2.904 op 1 januari tot 3005 leden op 31 december. Dit is een toename van 101 leden. Het aantal verwerkte nieuwe aanmeldingen bedroeg 223. Het aantal uitgeschreven leden bedroeg 122, waarvan 20 in verband met overlijden.

Bijzonderheden in onderstaande tabel:

- De tabel bevat een aantal dubbeltellingen door leden met een dubbele lidsoort, bijvoorbeeld 'Geslaagd lid windmolen', tevens

'Lid in opleiding watermolen' enzovoorts.
- Op 22 juli 2024 is het aantal actieve leden gestegen tot boven de 3000.

Opleidingen

In 2024 hebben totaal 110 leden-in-opleiding het Getuigschrift Molenaar behaald! Een ongekend hoog aantal sinds de oprichting van het Gilde. Ook het aantal watermolenaars is aanzienlijk hoger dan gebruikelijk. Bijzonder was, dat twee kandidaten in de najaarsronde zowel het Getuigschrift Windmolenaar als het Getuigschrift Watermolenaar behaalden!

Belangrijk is om achter elke kandidaat een instructeur, stagemolenaars en anderen te zien, die een bijdrage leveren aan de opleidingen. Duizenden praktijkuren en vele theorie-uren zijn hiervoor gemaakt door velen, die zich hiervoor telangeloos inzetten. Zonder hen geen geslaagden! Dit veelal in stilte gebeurende werk verdient ons aller waardering!

Op verzoek van het RCE (Rijksdienst Cultureel Erfgoed) wil het Gilde inzicht krijgen in het totale aantal instructie-uren, dat er jaarlijks gegeven wordt. Ook het RCE moet de besteding van de jaarlijkse subsidie aan het Gilde kunnen verantwoorden.

Dat is (nog) geen eenvoudige opgave! Om hiermee een begin te maken is aan alle leerling-molenaars en instructeurs verzocht, alle instructie-uren nauwkeurig vast te leggen,

Overzicht ledenbestand

		2024		+/-	2023	2022	2021	2020
Geslaagde leden	Windmolen	1688	1543 m / 145 v	+64	1624	1583	1559	1503
	Watermolen	99	85 m / 15 v	+12	87	74	72	73
Geslaagd certificaat		3		+3	-	-	-	-
Leden in opleiding	Windmolen	701	583 m / 118 v	+18	683	860	807	782
	Watermolen	75	65 m / 10 v	-3	78	87	65	57
Leden maalploeg		192		-6	198	-	-	-
Donateurs		154		+8	146	129	121	110
Jeugdleden		33		+4	29	18	19	18
Molengids		115		+27	88	67	54	47
Instructeur-vakmolenaar		8		-	8	8	8	8
Buitengewone leden		43		+2	41	42	42	40
Ereleden		8		-	8	9	6	6

óók nadat het vereiste aantal uren al bereikt is. Dat moet resulteren in beter cijfermateriaal.

De vraag van het RCE loopt gelukkig parallel met een ontwikkeling, die dit jaar ook in gang is gezet: het ontwikkelen van een digitaal maalboekje, waarin de leerling-molenaar de instructie-uren bijhoudt. Deze app is in eigen beheer opgezet door web wizard André Canrinus, in samenwerking met andere ict'ers. De eerste testen zijn veelbelovend en de app wordt in 2025 vrijgegeven voor iedere instructeur en leerling-molenaar. Het papieren maalboekje zal niet direct verdwijnen; zolang er nog gebruik van gemaakt wordt blijft het verzoek om nauwkeurig alle uren bij te houden van kracht!

Naast de vele theorie-avonden in de afdelingen is in april ook een online weercursus aan-

geboden, waarvoor ca. 120 deelnemers zich hebben aangemeld. In het najaar was er geen cursus, maar de reeks wordt vanaf voorjaar 2025 opnieuw aangeboden. Over de inhoud is goed overleg met onze meteoroloog David Henneveld. Naast deze cursus wordt door hem ook in elke Gildebrief een aansprekend weersverschijnsel besproken. En wekelijks plaatst hij op de website een weekend-weersverwachting, met de nodige instructieve achtergrondinformatie.

Voor instructeurs heeft Frans Hulzink in juni een trainings-/coachingsdag verzorgd. Hetzelfde is in november ook gebeurd voor examinatoren voor toelatingsexamens in de afdeling Gelderland.

Een coachingsdag voor instructeurs in de noordelijke afdelingen is vanwege onvoldoende aanmeldingen niet doorgegaan.

De Commissie Verbetering Opleiding (CVO) heeft dit jaar haar werk voortgezet. De opdracht was om de opleiding tot windmolenaar zodanig te verbeteren, dat deze in principe door iedereen met goed gevolg kan worden afgesloten. Het aantal mensen dat aan de opleiding begint maar deze niet afrondt is namelijk veel te hoog.

Een vijftal keren werd vergaderd. Al haar voorstellen worden op de Opleidingsraad besproken voor goedkeuring. Van november 2024 tot januari 2025 bezochten leden van de CVO de Gilde afdelingen om bij de plannen toelichting te geven. Maar zeker ook, om te horen, welke vragen er leven bij de Gilde afdelingen en welke wensen of knelpunten men aan de CVO wil meegeven.

Examens

Aan de twee examenrondes van dit jaar namen totaal 118 kandidaten deel. Dit is een recordaantal kandidaten! Van hen slaagden er 95 voor het Getuigschrift Windmolenaar en 15 voor het Getuigschrift Watermolenaar.

Afgewezen zijn acht kandidaten windmolenaar en geen kandidaat watermolenaar. Het slagingspercentage was 93,2 %.

In totaal zijn er nu sinds 1970, 2.625 geslaagden voor het Getuigschrift Windmolenaar na 892 examendagen. Het totaal aantal geslaagde watermolenaars is sinds 1997 uitgekomen op 131 na 60 examendagen.

Wilma Dondergoor is de examencoördinator van het Gilde. Zij werkt samen met de examenplanner Nico van den Broek en de Examencommissie van De Hollandsche Molen onder voorzitterschap van Harrie Muhren.

Handboeken

Het Handboek Watermolenaar heeft dit jaar nog wat kleine tekstuele aanpassingen ondergaan.

De vertaling van dit Handboek in het Engels staat op de website.

Voor het Handboek Windmolenaar is een geheel herzien hoofdstuk 9 over de Biotoop samengesteld door Agnes de Boer en verschijnt begin 2025. De vertaling van het handboek windmolenaar zal eveneens begin 2025 gereedkomen en op de website geplaatst worden.

V.l.n.r. Kees Kammeraat (opleidingscoördinator), Annemie Driessen (afdelingscoördinator), Eelco van Norren (voorzitter), Tom Kreuning (secretaris), Peet Wessels (PR en communicatie), Geert Jonker (Peningmeester) en Saskia Bulk (beoogd nieuwe secretaris). Foto: zelffontspanner door Tom Kreuning.

Alle documenten zijn via de Gildewebsite voor iedereen te downloaden.

Aangepaste Opleiding

Tot 2026 is er tijdelijk naast de huidige opleiding een gefaseerd opleidingstraject. De lesstof wordt aangeboden in twee fasen. De huidige, praktische lesstof wordt geheel opgenomen in fase 1. Beide fasen worden afgesloten met een examen. Succesvol afronden van fase 1 levert het Certificaat Molenaar op, waarmee de kandidaat bevoegd en bekwaam is zelfstandig elke molen onbelast te laten draaien. Fase twee vult aan tot het huidige Getuigschrift Molenaar. Deze gefaseerde opleiding is van start gegaan vanaf januari 2024. De Examencommissie van De Hollandsche Molen neemt de examens voor beide fasen af en zal de exameneisen vastleggen en de certificaten uitreiken.

Afdelingsbesturen besluiten zelf of zij dit gefaseerde opleidingstraject aan hun leden-opleiding willen aanbieden.

Veiligheid

Meldingen

In 2024 zijn er in totaal dertien incidenten gemeld.

Daarvan waren er vier incidenten met materiele schade en waren er acht ongevallen met persoonlijk letsel.

Het overzicht met de meldingen staat op de website van het Gilde.

Leren van incidenten

Leren van incidenten vinden we belangrijk. Daarbij is het mogelijk om een artikel over een incident dat je is overkomen te plaatsten in de Gildebrief.

Risico Inventarisatie & Evaluatie voor Molens (RI&E)

De verbeterde versie van de RI&E voor Molens staat in de nieuwe huisstijl gepubliceerd op de website van De Hollandsche Molen. De RI&E is daar voor iedereen gratis te downloaden.

Keurmeesters valbeveiliging

Het overzicht met de keurmeesters staat op de website van het Gilde.

Veiligheidscoördinator

De veiligheidscoördinator van het Gilde is Paul Horstman. Hij heeft Erik Kateman opgevolgd.

Het Gilde is via de veiligheidscoördinator vertegenwoordigd in de Werkgroep Veiligheid, een werkgroep vanuit de gezamenlijke molenorganisaties. Deze gezamenlijke molenorganisaties hebben een veiligheidsorganisator aangesteld. Piet Tromp is voor deze functie part time in dienst getreden bij De Hollandsche Molen en is zich aan het inwerken.

PR en Communicatie

In 2024 hebben de molenjongeren wederom een Molenjongerendag georganiseerd in Geldermalsen om zo meer jongeren te betrekken bij het ambacht van molenaar. Vanuit het bestuur is er een bijdrage geleverd aan deze dag.

De website is de spil van alles wat met het Gilde te maken heeft. Op werkelijk elke vraag staat het antwoord op de website. Ook staat er ontzettend veel materiaal op dat gratis te downloaden is. Zo is al het lesmateriaal voor de hele wereld beschikbaar en ook de nieuwe Engelse vertalingen van de handboeken. De Gildebrief is vaak al eerder online te lezen dan dat de papieren versie op de mat valt. Er is een videotheek waar allerlei filmpjes te zien zijn en ook de theorielessen van de afdeling Gelderland zijn daar te vinden. In de bibliotheek zijn boeken digitaal te downloaden. De website wordt onderhouden door Kees Kammeraat en Tom Kreuning. André Canrinus zorgt voor de technische ondersteuning.

Facebook blijft populair onder molenaars. De pagina van het Gilde heeft ruim 1.600 volgers. In 2024 zijn er 335 berichten geplaatst. De Instagrampagina van het Gilde heeft bijna 900 volgers. Het is een bonte verzameling van bijna driehonderd portretten van molenaars. Inzenden van een mooi molenaarsportret kan nog steeds.

Het YouTube-kanaal van het Gilde is in 2024 uitgebreid en er komen regelmatig filmpjes bij. Ook de Algemene Ledenvergaderingen zijn daar terug te zien.

Vanuit het bestuur is Peet Wessels verantwoordelijk voor de PR en communicatie.

Gildebrief

In 2024 is de Gildebrief weer viermaal verschenen. De redactie was in handen van Evert Verhoeven en Jannemieke Kroese (hoofdredacteurs), Barend Zinkweg (tekstredacteur) en Johan van de Bunt (eindredacteur).

Er is ruimte voor meer artikelen. Het motto is nog steeds: De Gildebrief is van, voor, door en over molenaars. De Gildebrief wordt opgemaakt en gedrukt door drukkerij De Bunschoter.

In de loop van 2024 is tekstredacteur Barend Zinkweg gestopt. Ook Jannemieke Kroese is gestopt als hoofdredacteur. De redactie is naarstig op zoek naar uitbreiding.

Ondersteunende diensten

Vertrouwenspersonen

Vertrouwenspersonen Ada Meurs en Willem van Breenen hebben diverse telefonische gesprekken met leden gevoerd.

Afgelopen jaar zijn er enkele casussen geweest die in algemene zin gaan over:

- Omgang in het molenaarsteam met taken en verantwoordelijkheden. Als nieuwe molenaar in een bestaand team dat ruimte moet maken voor nieuwe input.
- Ook in werkgroepen, wie heeft welke taak en waarom en wat mag wie er wat over zeggen. Emoties kunnen onbedoeld een grote impact hebben, wat is wijsheid en welke stappen zijn helpend.
- Verder blijft af en toe het onderwerp 'bestuur versus molenaars' terugkomen.

De bellers gaven aan zich gehoord en geholpen te voelen. Soms zijn er meerdere gesprekken geweest, uitgespreid over een periode. Samen met de afdelingscoördinator zijn er voor alle instructeurs gratis VOG's (verklaring omtrent het gedrag) aangevraagd. De stage-molenaars zullen in 2025 volgen.

Webshop

Het beheer van de webshop is in handen van Henk Berends.

De webshop was wat uitgedund, doordat de Handboeken en veel publicaties nu gratis te downloaden zijn via de website. De handboeken, vlaggen, badges en het jubileumboek zijn nog steeds te koop. Inmiddels is er ook weer een kledinglijn verkrijgbaar via een externe partij.

Bliksemafleidercontrole

In het jaar 2024 bestond het team uit de volgende personen:

Hendrik-Jan Berghuis, Paul Breijns, André Canrinus, Johan Krone, Evert van Rooijen en Hans Meulenbergh. Gedurende het jaar is er afscheid

genomen van Paul Breijs en Johan Krone. Er werden drie nieuwe controleurs verwelkomd: Henk Gooijers (Zeeland en westelijk Noord-Brabant), Geert-Jan Scholte (Gelderland en Overijssel) en Jaap van der Sar (Utrecht en Zuid-Holland).

Het gemiddelde aantal controles neemt nog steeds ieder jaar toe. Er wordt naar gestreefd om een molen eens per drie jaar te controleren. Over de afgelopen drie jaar zijn 271 verschillende molens gecontroleerd.

In 2024 zijn er 108 molens gecontroleerd. In totaal zijn er 196 adviezen uitgebracht. Dit komt neer op iets minder dan 2 adviezen bij elke controle. Bij 20 molens werden geen gebreken geconstateerd.

Zoals elk jaar is de aardingskabel ook nu weer letterlijk de zwakke plek. Deze wordt direct

gevolgd door contactproblemen rond de brugjes op de roeden en de staartbalk. Dit betreft 98 van de 196 adviezen. In veel gevallen kan de molenaar problemen rond de aardingskabel en de brugjes zelf oplossen.

Verzekeringen

Het verzekeringssecretariaat is al vele jaren in handen van Jan Wieffer. Jan heeft aangegeven dat hij met deze functie wil gaan stoppen. Er wordt gezocht naar een opvolger.

In 2024 was er een zwaar ongeval in Zuid-Holland waarvan de afhandeling nog loopt. Verder was het voor het Gilde een gunstig jaar. Er zijn wel schadegevallen geweest maar die zijn niet op het Gilde verhaald.

Juridische zaken

Juridisch medewerker van het Gilde, Winfried

Feliks, heeft zijn functie neergelegd. Het bestuur heeft twee nieuwe leden bereid gevonden deze taak over te nemen. Gerard Snijders en Victor van Swam vormen het team dat het bestuur zal bijstaan in allerlei juridische zaken. Winfried Feliks zal op projectbasis kunnen worden ingezet.

Tot slot

Het bestuur dankt alle leden voor hun vrijwillige inzet: molenaars, instructeurs, molenaars-in-opleiding, molengidsen, maaiploegleden, vrijwilligers in een molenwinkel of anderszins, bestuursleden van alle afdelingen, leden van de verschillende commissies en ondersteunende diensten en onze donateurs. Door uw inzet blijven de molens draaien en malen.

Recordaantal nieuwe molenaars in 2024

Foto: Jan Willem Houweling

Tijdens de Algemene Ledenvergadering van De Hollandsche Molen op 1 februari in Soest ontving een recordaantal van 110 mensen het getuigschrift van geslaagd molenaar.

In de twee examenrondes van 2024 gingen 118 kandidaten (ook een record) op 33 verschillende molens in Nederland op voor hun examen. Dat leverde uiteindelijk 95 geslaagde windmolenaars en 15 geslaagde watermolenaars op.

Jaarrekening 2024 (met toelichting)

DOOR: GEERT JONKER, penningmeester

Hieronder vindt u de Jaarrekening van het Gilde van Molenaars over het jaar 2024 en de begroting voor het lopende jaar 2025.

Korte samenvatting

Het boekjaar 2024 was voor het Gilde financieel een vrij rustig verlopen jaar. Het was ook het eerste jaar waarin we een volledige en consequente splitsing gemaakt hebben van de jaarlijkse contributie gelden. Deze zijn opgesplitst in Contributie, Bijdrage Gildebrief en Verzekeringspremie. Dit was nodig omdat de BTW tarieven hiervoor verschillend zijn.

Ook was dit het eerste jaar waarbij nieuwe leden niet meer de verplichting hadden om de lesboeken aan te schaffen (omdat die ook via de website zijn te downloaden) en we voor nieuwe leden een opleidingsvergoeding van € 40 gevraagd hebben.

Aan de inkomsten kant valt een extra subsidie van het RCE op. Een verhoging van de subsidie voor 2023 is pas in 2024 overgemaakt en voor 2024 zelf was het subsidiebedrag ook € 2.000 hoger dan begroot. De vertalingen van de lesboeken in het Engels zijn in 2024 zo goed als afgerond.

De financiën van onze kernactiviteiten, het opleiden tot gediplomeerd molenaar en het behartigen van de belangen van al onze molenaars, zijn goed op orde. De resultaten hiervan worden in onze overzichten nu apart vermeld. Omdat het overschot in 2024 relatief hoog was, is besloten de afdelingsbijdragen in 2025 te verhogen.

Reserves/voorzieningen

Voor de verzekering was het een gunstig jaar. Er zijn wel schadegevallen geweest maar die zijn niet op het Gilde verhaald.

Jaarcijfers

In de tabellen hieronder vinden jullie een overzicht over de inkomsten en de uitgaven in 2024. In de eerste twee kolommen staan dezelfde posten van de twee vorige jaren. De letters in de achterste kolom verwijzen naar de toelichtingen die onder de laatste tabel gegeven worden.

De cijfers zijn goedgekeurd door de Kascommissie zij hebben een discharge verklaring opgesteld die ze ter goedkeuring voor zullen leggen op de ALV op 5 april.

Begroting 2025

Het wordt verwacht dat ook 2025 een vrij rustig en normaal jaar zal worden. De bijdrage van het RCE blijft gelijk. Verder ontvangen we € 3.500 van de Engelse organisatie "The Traditional Cornmillers Guild" voor het gebruik van de Engelse vertaling van onze lesboeken. Verder hebben we begroot op basis van 150 nieuwe inschrijvingen.

Verklaring van de letters

- A. De jaarlijkse leden-bijdrage wordt nu volledig uitgesplitst afhankelijk van het BTW tarief voor de verschillende componenten van het bedrag. Doordat de verplichte aanschaf van de lesboeken voor MIO's is afgeschaft en omgezet in een éénmalige opleidingsbijdrage is de opbouw ook iets anders geworden.
- B. Bij de donaties was een éénmalige schenking van € 1.000,-
- C. Voor 2024 is het bedrag volledig tot stand gekomen door de verplichte opleidingsbijdrage.
- D. De webshop functioneerde in de 2e helft van het jaar weer normaal. Voor de producten is een andere leverancier gevonden die ook het versturen voor haar rekening neemt. De inkomsten zijn hierdoor hoger dan in de vorige jaren.
- E. Het RCE heeft de jaarlijkse bijdrage verhoogd van € 25.000,- naar € 27.000,-. Hierdoor zijn de inkomsten € 4.000,- (incl. nabetaaling uit 2023) hoger dan gebudgetteerd.
- F. Door de hogere rentetarieven bij banken en door daar goed op in te spelen zijn de rente-inkomsten weer aanzienlijk hoger. De rente over 2023 was zo weinig dat we het bij overige opbrengsten hebben geboekt.
- G. In 2024 zijn de afdelingsbijdragen aanzienlijk verhoogd.
- H. De kosten voor verder scholing bestaan voor het grootste gedeelte uit de kosten voor de weercursussen, veiligheidstrainingen en didactische cursussen voor instructeurs. Het aandeel van deze cursussen in de opleiding stijgt gestaag.
- I. Door het gestaag groeiende aantal leden en de verplichte ongevallen verzekering, groeien de inkomsten ook gestaag.
- J. Er zijn in 2024 geen schades geweest met een eigen risico.
- K. De ledenvergadering in Warffum viel gunstig uit. Eén van de oorzaken was een veel gunstiger prijs voor de streamingsdienst.
- L. Het Gilde heeft de laatste jaren meer aandacht voor veiligheid. Dat komt terug in de kosten. DHM heeft in overleg met het Gilde, het GFM en het AKG een veiligheidsspecialist in dienst genomen. Het Gilde draagt in 2025 bij in de kosten. Op termijn wordt verwacht dat het aantal ongelukken en schade gevallen hierdoor minder zal worden.
- M. In de uitgaven van dit jaar zit de aanschaf van 2 sets meetapparatuur à € 1.000,- voor de bliksemafleidersgroep.
- N. Door de "heropening" van de webshop moesten de voorraden weer aangevuld worden. De goede verkoop heeft geleid tot een relatief hoge bedrag aan bevoorrading.
- O. De post "overige kosten" is aanzienlijk hoger dan voorgaande jaren. Dit in verband met de aanschaf van een groot aantal speldjes voor geslaagde MIO's.
- P. In 2024 waren er nog een aantal onverwachte kosten voor de Engelse vertalingen van de lesboeken. Daar staan in 2025 inkomsten van € 3.500,- tegenover door een samenwerking met het Engelse "Original Corn Millers" organisatie..

Omschrijving	Expl. Regg. 2022	Expl. Regg. 2023	Expl. Regg. 2024	BTW	OPM	Begroting 2024
	JUBILEUMJAAR	ged. andere opbouw	geheel andere opbouw			
	INCL/EXCL BTW	excl BTW	excl BTW	%		excl BTW
BATEN TOTAAL	183.095,14	124.304,69	138.444,00			126.700,00
Baten Opleidingen	133.391,69	124.304,69	138.444,00			126.700,00
Contributie	52.920,69	44.795,22	23.434,00	21	A	48.000,00
Bijdrage Gildebrief	-	2.255,11	25.618,00	9	A	-
Donaties	2.022,50	2.813,60	3.399,00	0	B	2.000,00
Entreegelden/Opleidingsbijdrage	12.824,25	10.159,36	11.378,00	21	C	11.000,00
Verzekeringspremie ONG	21.870,00	22.353,50	23.968,00	0		21.900,00
Verzekeringspremie WA	14.804,50	14.883,00	15.691,00	0		14.800,00
Opbrengsten Webshop	3.085,25	1.264,04	2.892,00	var	D	3.000,00
Subsidie RCE	25.000,00	25.000,00	29.000,00	0	E	25.000,00
Rentebaten	-	-	2.699,00		F	100,00
Overige inkomsten	864,50	780,86	365,00	0		900,00
Ontvangen voor vertaling lesstof	30.000,00	-	-			-
Ontvangen Jubileum Algemeen	350,00	-	-			-
Ontvangen Jubileum Boek	19.353,45	-	-			-
Vrijvallen fonds lesboeken	-	-	-			-
LASTEN						
OPLEIDING	-37.563,47	-44.119,43	-47.492,00			-35.350,00
Opleidingskosten afdelingen	-18.008,00	-18.093,96	-22.386,00	0	G	-15.000,00
Opleidingsraad	-2.675,42	-3.746,54	-4.178,00	21		-2.800,00
Verdere scholing	-1.700,00	-2.550,00	-6.212,00	21	H	-1.900,00
Molengidsen	-	-	-	var		-500,00
Actualisatie Basisopleiding	-	-	-	var		-500,00
Kosten lesstof	-13.057,53	-18.621,85	-14.176,00	21		-12.500,00
Kosten Gildeverzendingen	-951,30	-	-	21		-1.000,00
Examens DHM	-794,58	-179,49	-470,00	var		-800,00
Kosten opleiding watermolenaars	-376,64	-	-	var		-350,00
Kosten opleiding houtzaters	-	-	-	var		-
Kosten opleiding pellen	-	-	-	var		-
Kosten Jong Ambacht	-	-927,59	-70,00	var		-
VERZEKERING	-36.671,75	-30.442,74	-32.813,00			-32.000,00
Betaalde verzekeringspremies	-27.783,41	-30.442,74	-32.813,00		I	-28.000,00
Kosten en uitbetalingen	-8.888,34	-	-		J	-4.000,00
ALGEMEEN	-41.736,02	-40.086,72	-45.556,00			-39.850,00
Ledenvergadering	-3.926,40	-3.992,15	-2.348,00	var	K	-4.000,00
Betaalkosten Bank en Mollie	-1.759,30	-770,29	-778,00	0		-1.500,00
Ledenadministratie	-1.113,70	-669,90	-374,00			-1.200,00
Gildebrief	-23.326,06	-19.240,75	-23.524,00	21		-22.000,00
Website (oa Gengko)	-1.340,44	-1.440,00	-1.187,00	21		-1.350,00
Bestuur en administratie	-6.796,76	-7.139,58	-6.118,00	var		-6.500,00
Vertrouwenspersoon	-	-	-			-250,00
Veiligheid Et coaches	-	-	-1.682,00	var	L	-400,00
Bliksemafleidercontrole	-913,36	-1.379,41	-3.015,00	var	M	-1.000,00
Kosten Webshop	-	-629,60	-3.007,00	21	N	-250,00
Gilde PR activiteiten	-2.559,50	-4.507,04	-1.963,00	var		-1.000,00
Reserveringen/Int.Conf./	-	-	-			-
Overige kosten	-0,50	-318,00	-1.560,00		O	-400,00
Totaal Lasten Opleidingen	-115.971,24	-114.648,89	-125.861,00			-107.200,00
Saldo Opleidingen	17.420,45	9.655,80	12.583,00			19.500,00
Totaal lasten tijdelijke zaken	-100.323,65	-27.180,08	-2.170,00			-17.600,00
Kosten Jubileumboek	-50.159,13	-327,90	-			-100,00
Kosten Jubileum activiteiten alg.	-30.602,44	-1.165,21	-			-
Kosten naamswijziging	-12.819,63	-1.102,53	-	21		-
Kosten vertalen lesstof	-6.742,45	-24.584,44	-2.170,00	21	P	-17.500,00
TOTAAL LASTEN	-216.294,89	-141.828,97	-128.031,00			-124.800,00
Totaal Saldo GVM boekjaar	-33.199,75	-17.524,28	10.413,00			1.900,00

BALANS	Balans 2022	Balans 2023	Balans 2024
ACTIVA	380.316,13	358.241,19	370.358
Debiteuren	7.585,90	5.161,14	4.383,00
Nog te ontvangen/BTW	22,89	-	1.111,00
Bank	372.707,34	353.080,05	364.864
PASSIVA	413.515,88	375.765,47	359.945,00
Weerstandsfonds	16.903,23	16.903,23	16903
Schadevoorziening	30.858,55	30.858,55	30859
Rechtsbijstandsfonds	30.000,00	30.000,00	30000
Reserve Lesstof	31.548,85	31.548,85	31549
Biotoopfonds	2.129,33	2.629,33	2629
RCE reserve conservering	-	-	-
Algemene Reserve	142.420,69	135.936,40	118412
Reservering 50 jaar gilde	27.215,48	-	-
Totaal Voorzieningen & Reserves	281.076,13	247.876,36	230.352,00
Crediteuren	51.404,96	37.979,30	742,00
Te betalen BTW r/c	-	4.520,87	5.040,00
Vooruit ontvangen Contributie	43.732,79	22.211,24	22.698,00
Vooruit ontvangen bijdrage Gildebrief	incl in contr	23.343,20	23.956,00
Vooruit ontvangen WA premies	14.129,50	14.877,50	15.268,00
Vooruit ontvangen ONG premies	21.033,00	22.505,50	23.370,00
Vooruit ontvangen Donaties	2.139,50	2.451,50	2.665,00
Vooruit ontvangen RCE	-	-	27.000,00
Geparkeerde afdelingsgelden	-	-	8.854,00
			10.413

Nieuw wolkenboek

Zeer binnenkort verschijnt er een nieuw fotoboek voor molenaars, geschreven door de huis-meteoroloog van het Gilde, David Henneveld. Het boek heeft de titel: Wolkenspotgids voor molenaars.

In dit 120 pagina's tellende fotoboekwerk staan meer dan 100 duidelijke foto's met uitleg over diverse soorten stapelwolken, buien, fronten, neerslag en andere zaken. Alles waarmee een molenaar mee te maken kan krijgen. De focus ligt duidelijk op stapelwolken en buien, deze kunnen juist rond de molen op korte termijn voor problemen zorgen. Kennen en herkennen, dit boek helpt daarbij. Door de tekst bij de foto krijgt de molenaar meer inzicht waar op te letten als er iets afkomt op de molen. Zeer veel komt aan bod, een must voor alle molenaars of een leuk cadeau. Het boek is volledig in kleur en heeft een zachte kaft. Het boek is ook in een digitale versie te verkrijgen in pdf-formaat.

U kunt het boek vanaf nu bestellen door een mail te sturen naar d.henneveld@ziggo.nl met daarbij de vermelding of u het gedrukte boek of de pdf-versie wilt hebben en het aantal exemplaren dat u wilt bestellen met uw naam en adres. U krijgt dan een mail terug met verdere instructies.

Ook is het boek later via de webshop van het Gilde te bestellen. De exacte prijs van het boek (gedrukt en PDF) is nog niet helemaal duidelijk maar zal rond 20 euro liggen voor het gedrukte exemplaar en wat lager voor de PDF.

Afb. 4: In de volle lentezon trekt een zogenaamde wolkenstraat over de Soestermolen. Het gaat hier om Cumulus Humilis wolken, die door de heersende zuidwestenwind gevormd worden in combinatie met de felle zonneschijn. Ze botsen tegen een inversie aan, spreiden uit en langs de randen daalt de lucht weer en warmt daarbij op. Daarom is de lucht om de wolken heen tamelijk helder.

*Met vriendelijke molengroet,
David Henneveld*

Uitnodiging Algemene Ledenvergadering

Door: Tom Kreuning, secretaris

Aan leden en donateurs van Het Gilde van Molenaars.

Hierbij nodigen wij u uit voor de Algemene Ledenvergadering 2025 die gehouden wordt midden in de Beemster in de provincie Noord-Holland op;

Zaterdag 5 april 2025
in de foyer van de Keyserin,
direct naast de
Keyserkerk
Middenweg 148
1462 HL Middenbeemster

Aanvang: 10.00 uur

De agenda en alle vergaderstukken staan op de website www.gildevanmolenaars.nl.

Aansluitend zal er een lunch worden geserveerd.

In de middag is er gelegenheid de molens in de omgeving te bezoeken.

In verband met de **reservering van de lunch** is bevestiging van uw komst **verplicht** via: secretaris@gildevanmolenaars.nl. De vergadering zal door middel van een **livestream** te volgen zijn via internet (YouTube).

Na afloop is de vergadering terug te zien op het YouTubekanaal van het Gilde. De **link** komt op de website te staan.

Parkeren

Er is parkeergelegenheid voor de deur en anders bij het voormalige gemeentehuis aan de Rijn Middelburgstraat.

Routebeschrijving

Vanuit het noorden en het zuiden is Middenbeemster gemakkelijk bereikbaar via de A7 afslag Middenbeemster. Vanuit Alkmaar of Purmerend is Middenbeemster te bereiken via de N244.

Openbaar vervoer

Vanuit Alkmaar en Purmerend is er een busverbinding naar Middenbeemster.

De Nachtegaal

Keyserkerk Middenbeemster

Beemster

Rectificatie

Op pagina 20 van Gildebrief 4 staat een lijst met de geslaagden van de examens windmolenaars in de winter van 2023.

Daar stonden twee geslaagde molenaars bij die geslaagd zijn als Watermolenaars.

Het betreft Gerrit Bronkhorst en Marco Wanders. Zij slaagden op 08-12-2023 voor het examen Watermolenaars op de Mallumse molen in Mallum (Eibergen).

Winter

Door Harrie Muhren, voorzitter examencommissie vereniging De Hollandsche Molen samen met De Kruipaalzitter

Dunkelflaute

Als ik dit stukje schrijf (midden januari) is het al weken waterkoud, donker en staat er nauwelijks wind. Dit heet tegenwoordig 'dunkelflaute' of 'anticyclonic doom'. Zoek het maar eens op. Dan realiseer je je als snel dat wij molenaars niet de enige zijn die een probleem hebben. En als je het opzoekt, kijk dan ook gelijk even wat er nu precies aan de hand is, waarom wij al weken last hebben van dit weer en hoe dezelfde situatie in de zomer heel ander weer kan geven (maar ook dan nauwelijks wind).

Examens Voorjaar 2025

De planning voor de examens Voorjaar 2025 is weer rond. Alle kandidaten hebben (deze keer voor het eerst) via e-mail bericht gekregen en weten waar en wanneer ze worden geëxamineerd. Ook de gastgevende molenaars en moleneigenaren zijn via e-mail geïnformeerd. Ook deze keer hebben wij weer een groot aantal examenkandidaten. Tussen 12 maart en 24 april wordt bij 50 wind- en 10 watermolenaars op 15 wind- en 3 watermolens het examen afgenomen. Wederom een drukke examenperiode, waarbij de vraag voor 2025 is of het record van 2024 (118 examens) geëvenaard gaat worden.

Adresgegevens

Doordat voortaan gebruik gemaakt wordt van e-mail is het des te belangrijker dat de gegevens in het ledenbestand van het Gilde juist zijn. Mochten er wijzigingen zijn in adres, telefoonnummer of e-mailadres, wijzig deze dan meteen in het ledenbestand. Dat kun je eenvoudig zelf doen. En controleer ook of het op het examenaanmeldingsformulier (EAF), dat je direct na je toelatingsexamen mee invult en ondertekent, goed vermeld staat.

Zijn examens nou echt zo moeilijk?

Dat ligt er, denk ik, helemaal aan wat je je zelf inprent. Natuurlijk, sommigen van jullie hebben al lang geen examen meer gedaan. Bedenk vooral dat er veel meer molenaars zijn die slagen dan zakken! Na het exa-

men valt vaak een soort last van de schouders. Kandidaten zeggen vaak, is het nu al voorbij? Het wordt vaak ervaren als een gesprek van anderhalf uur over molens. Mocht je nu zenuwachtig zijn voor het examen, ga dan eens praten met mensen die recentelijk examen hebben gedaan. Klamp je dan niet vast aan de vragen die daar gesteld werden maar vraag vooral naar de manier waarop deze gesteld werden. Heb je last van faalangst, benoem dat dan nog eens aan het begin van het examen en let er op dat dit (of andere zaken) op je EAF wordt ingevuld zodat de examinatoren daar rekening mee kunnen houden. De examencommissie bijt en gromt niet, maar ziet eenieder graag komen en geniet intens van iedere geslaagde molenaar. Dat het examen best wel mee kan vallen bleek tijdens de Najaarsronde 2024 waarin een echtpaar in 9 dagen tijd zowel het examen windmolenaar als watermolenaar met succes heeft afgelegd.

In gesprek blijven

De opleiding tot molenaar kent zijn uitdagingen. Iedereen heeft nou eenmaal verschillende kwaliteiten. Het is daarom belangrijk voor zowel instructeur als leerling om tijdens de gehele opleiding met elkaar het gesprek aan te gaan, en in gesprek te blijven over de verwachtingen die het ambacht van molenaar met zich meebrengt.

Een instructeur geeft les, stuurt aan, bemoeit, stuurt bij en meldt aan tot examens. Maar de belangrijkste taak van de instructeur is toch wel het bewaken van het niveau van de leerling. Daarin stuurt hij of zij de leerling aan tot bijvoorbeeld ondersteunende theorielessen, excursies, bezoeken aan andere molens of meer praktijkles. Hierbij behoort een goed oog voor de mens, hoe gaat het echt met de leerling, houdt hij of zij het koppie er bij en hoe gaat het op de molen of in de groep?

Helaas lukt het niet iedereen om molenaar te worden. Als het niet lukt, ligt dat niet aan de leerstof, de hoeveelheid, de exameneisen of welk ander argument de laatste 25 jaar de revue passeerde. Niet iedereen is nou eenmaal

De Weltevreden in Domburg

geschikt als molenaar. Op en rond een molen zijn een groot aantal andere werkzaamheden die bij het beheer en behoud van de molen horen. Onderhoud, organisatorisch, fondswerping, draagvlak creëren, winkel, lid Maalploeg of gastheer/vrouw. Staar je dus niet blind op het molenaar zijn, want hoewel het soms idyllisch aan doet, wordt het werk bij weer en wind uitgeoefend. Om bij een windkracht zes vier halve in de stromende regen weg te moeten rollen vraagt fysiek en mentaal iets. En wie nu denkt; zover komt het niet, want bij windkracht 6 blijf ik thuis en zitten de stormstutten erin; dat zijn eerder vrolijke wienendraaiers, waarover een volgend keer meer.

Tot slot

Nog een tip. Kijk eens op de Gildewebsite onder Opleidingen - Het Lesmateriaal - Voor windmolenaars. Daar staat een 'Leeswijzer bij het Handboek Molenaar'. Daarin staan de exameneisen met wat de molenaar moet kunnen en kennen maar ook waar het is terug te vinden in de lesstof. Makkelijker kunnen we het niet maken toch...

Jaarverslag 2024 bliksemafleidercontrole

Door: André Canrinus, Coördinator bliksemafleidercontrole

Organisatie

Het afgelopen jaar bestond ons team uit de volgende personen:

- Hendrik-Jan Berghuis
- Paul Breijs
- André Canrinus
- Johan Krone
- Hans Meulenberg
- Evert van Rooijen

Helaas hebben we het afgelopen jaar afscheid moeten nemen van Paul Breijs. Vanwege zijn gezondheid is hij niet langer in staat dit werk te blijven doen. Paul heeft vanaf 2019 deel uitgemaakt van ons team. Ook hebben we afscheid genomen van Johan Krone. Johan is 12 jaar controleur geweest. Met hen raken we twee prettige en kundige collega's kwijt. Ik wil hen dan ook vanaf deze plaats bedanken voor de bijdrage die zij geleverd hebben om onze controles verder te helpen professionaliseren.

Als uitbreiding van ons team heten we de volgende nieuwe controleurs welkom:

- Henk Gooijers
Hij zal met name in Zeeland en het westelijk deel van Noord-Brabant gaan controleren.
- Geert-Jan Scholte
Hij zal met name het gebied van Gelderland en Overijssel voor zijn rekening nemen.
- Jaap van der Sar
Hij gaat met name in Utrecht en Zuid-Holland controles uitvoeren.

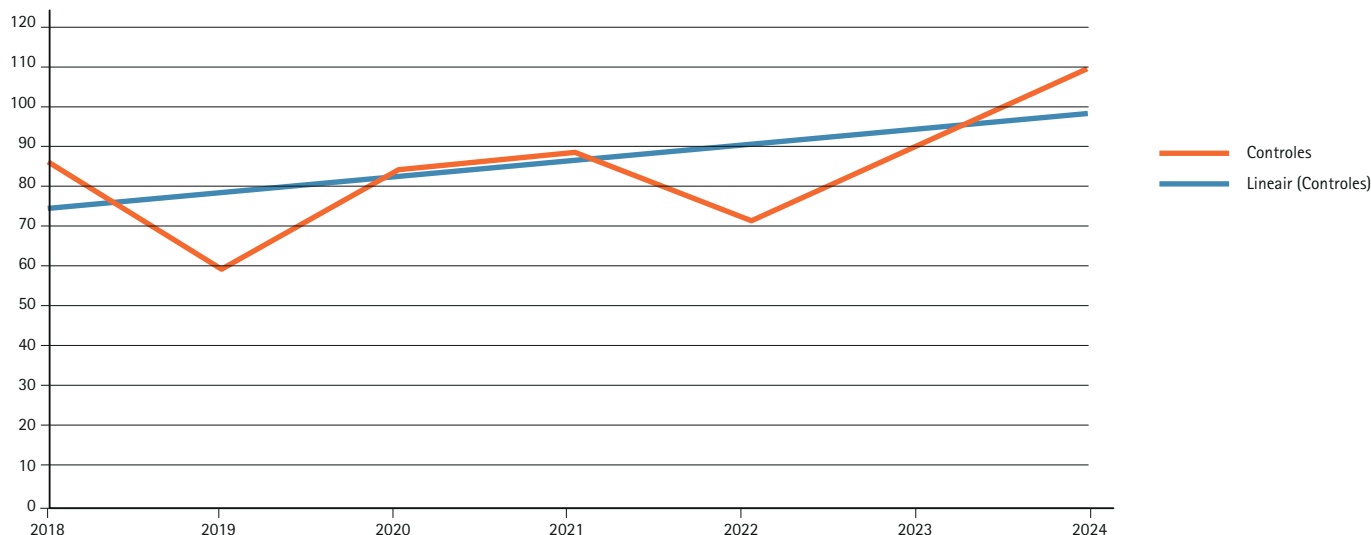
Daarmee komt de bezetting voor dit jaar op 7 personen.

Jaarlijkse controles

In onderstaande grafiek staat het aantal aanvragen per jaar weergegeven. De grafiek gaat terug tot 2018.

In de grafiek is een trendlijn opgenomen. Daaraan is te zien dat het aantal controles een duidelijke stijgende lijn vertoont. Afgelopen jaar is het aantal uitgevoerde controles voor het eerst boven de 100 gekomen.

Voor 2025 staat het aantal aanvragen al op 73 (peildatum 2 januari).

Het volgende plaatje laat zien waar we dit jaar gaan controleren.
 We streven ernaar een molen eens per drie jaar te controleren.
 Over de afgelopen drie jaar zijn 271 verschillende molens gecontroleerd.

Uitgevoerde controles

Het afgelopen jaar hebben we 108 molens gecontroleerd. Deze uitgevoerde controles zijn als volgt over de volgende provincies verdeeld:

Groningen	1
Drenthe	0
Overijssel	3
Gelderland	23
Utrecht	16
Noord-Holland	5
Zuid-Holland	37
Zeeland	12
Noord-Brabant	9
Limburg	2

Resultaten

In totaal zijn er 196 adviezen uitgebracht. Dit komt neer op gemiddeld 1,8 adviezen bij elke controle.

Jaar	Controles	Adviezen	Advies per controle
2019	59	99	1,7
2020	84	180	2,1
2021	88	164	1,9
2022	71	144	2,0
2023	92	167	1,8
2024	108	216	1,8

Hersteladviezen

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de adviezen die we het afgelopen jaar hebben uitgebracht.

Zoals elk jaar, vormen de aardingskabel samen met contactproblemen rond de brugjes op de roeden en de staartbalk, ook nu weer letterlijk de zwakke plek. Dit betreft 98 van de 196 adviezen. In veel gevallen kan de molenaar problemen rond de aardingskabel en de brugjes zelf oplossen.

Adviezen	2024	2023
Aardingskabel	49	(41)
Doorverbinding roeden en askop, brugjes	49	(27)
Aardingssysteem	29	(17)
Potentiaalvereffening	18	(13)
Overspanningsbeveiliging	10	(9)
Ringleiding	10	(1)
Putten	13	(3)
Overig	9	(17)
Afgaande leidingen	5	(3)
Sleepcontact	2	(4)
Metalen vlaggenmast	2	(4)

Goed nieuws

Zoals elk jaar zijn er ook molens waar we bij de controle geen gebreken geconstateerd hebben. Het afgelopen jaar ging dit om de volgende 20 molens:

Kortrijkse Molen	Broekelen
Sint Nicolaasmolen	Denekamp
De Lelie	Elkerzee / Scharendijke
Goudriaanse Molen	Goudriaan
Geesina	Groenekan
Voortse of Hooglandse Molen	Hellouw
Kockengense Molen	Kockengen
De Westermolen	Langerak
Meerburgermolen	Leiderdorp
Leonardusmolen	Maasbracht
Bonkmolen / De Bonk	Meerkerk / Lexmond
Garstemolen	Nigtevecht
De Stijve Molen	Noordeloos
Oosterland	Oosterland
Molen van Solten	Sloten (Amsterdam)
Den Evert	Someren
Nieuw Leven	Valburg
Jacobus	Vessem
Nieuwe Hofmolen	Warmond
De Venemansmolen / De Oude Molen	Winterswijk

Hoe verwerken we de aanvragen

Molenaars kunnen na een controle aangeven of wij contact opnemen als het tijd wordt voor een nieuwe controle. Inmiddels werken wij al voor 233 molens volgens deze aanpak. Het voordeel hiervan is tweeledig: Een molenaar hoeft zich niet zelf in de gaten te houden of de molen wel gecontroleerd wordt. Daarnaast biedt het ons de mogelijkheid controles beter te kunnen plannen, zodat we steeds meer controles kunnen uitvoeren, zonder dat het aantal verreden kilometers in dezelfde mate toeneemt. Het werk wordt hiermee dus efficiënter.

Dit betekent dat een groot deel van de controles voor ons al aan het begin van het jaar bekend is. Met deze lijst gaan we eerst controleren of de contactpersonen nog steeds dezelfde zijn. Vervolgens worden de uit te voeren controles over de controleurs verdeeld.

Aanvragen die daarna bij ons binnenkomen, worden beoordeeld of deze aan een bestaande route toegevoegd kunnen worden. Als dit niet mogelijk is, blijft deze aanvraag even wachten. Vaak komen er in de loop van het jaar nog meer aanvragen binnen, waarmee nieuwe routes gemaakt kunnen worden. Als er na oktober nog aanvragen komen, is de kans groot dat deze niet mee in het lopende jaar afgehandeld kunnen worden. Deze schuiven dan door naar het volgende jaar.

Het is aan de controleur wanneer deze contact opneemt om een datum voor een controle in te plannen. Doorgaans liggen de controlewerkzaamheden stil in de periode van december t/m februari. Ook in de zomermaanden vinden meestal weinig controles plaats.

Koning

MOLENZEILEN

- *Nieuwe zeilen*
- *Reparaties*
- *Touwwerk*

Jelle Koning

Tel. +31 6 15107316

info@koning-molenzeylen.nl

www.koning-molenzeylen.nl

MOLENSTEENMAKERIJ

**HANS
TITULAER**

voorheen
HEINRICH VAN HEES

Alle soorten molenstenen, scherpdienst, afstellen,
maaltechnisch advies.

Onderhoud aan oliestenen en pelstenen.

Restauratie van stenen en maalstoelen.

Kweernen, wrijfstenen, demo-steentjes.

Kneus- en scherphamers.

www.molenzeylen.nl

Werkplaats: Eendenpoelseweg 6a, 6581 AB Malden, Nederland

Tel.: 0031 (0)24 696 36 54 / 0031 (0)6 53 66 76 86

E-mail: molenzeylenmakerij@planet.nl

**Zeilmakerij
van Neerven**

Sinds 1925

Molenzeylen

WK100%Polyester: Bruin, Wit
50%Katoen/50%Polyester: Bruin, Wit
Marlon: Bolus Rood, Licht Rood

Driek van Erpstraat 1
5341 AK Oss
Nederland

Tel. 0412-624028
info@zeilmakerijvanneerven.nl
www.zeilmakerijvanneerven.nl

Klantgericht en kwaliteit

WIEKENMAKERIJ

VAAGS

AALTEN

ONTWERP & PRODUCTIE

550+ gelaste roeden

100% NDO lascontrole

45+ geklonken roeden

100% betrouwbaar

www.wiekenmakerij.nl

- In onze **wiekenmakerij** lassen en klinken we molenroeden met kennis en ervaring van meer dan **100** jaar molenmakerij.
- Elke molenroede en wieksysteem is **uniek** en wordt nauwkeurig ontworpen met **aandacht** voor historie en betrouwbaarheid.
- Onze medewerkers en processen zijn gecertificeerd, we passen **100%** NDO lascontrole toe en leveren onze vertrouwde garantie.
- Ga naar **wiekenmakerij.nl** voor betrouwbare roeden en wieken.
- **Volkomen. Vertrouwd. Verzekerd.**

Winddruk en luchtsoorten; koude wind is zware wind?

Door: David Henneveld

Handwindmeter met een schaal in km/uur en Bft.

Wind is niets anders dan verplaatsing van lucht. Dat kan snel en langzaam gaan. Windmeters meten hoe snel de lucht stroomt en dat wordt dan omgezet in meters per seconde, kilometer per uur of knopen. De meest bekende schaal is die van Beaufort en die gaat van 0 Bft (windstil) tot 12 Bft. (orkaan).

Op het moment dat stromende lucht (vrijwel) loodrecht tegen een object (molenwiek) botst, drukt de wind

tegen dit obstakel. Dat kunnen we uitdrukken in een aantal verschillende eenheden, ik beperk me hier tot kilogram per vierkante meter, afgekort kg/m^2 .

Lucht heeft een bepaalde dichtheid en bestaat uit voornamelijk deeltjes zuurstof (O_2), stikstof (N_2) en kooldioxide (CO_2). Daarnaast zit er ook nog waterdamp in de lucht (H_2O), allemaal in gasvorm. Het zijn allemaal zeer kleine deeltjes, die uiteindelijk allemaal een gewicht hebben.

Bij 1m^3 zal droge lucht een gewicht hebben van 1,20 kilogram bij 20 graden Celsius. Koel je de kuub lucht af naar 10 graden dan neemt het gewicht toe naar 1,25 kg en rond het vriespunt weegt deze kuub lucht 1,29 kg. Warm je de lucht op dan zal de druk in kg per kuub weer afnemen. Koude lucht is hierdoor letterlijk zwaarder dan warme lucht.

De bijbehorende formule voor winddruk is ongeveer gelijk aan: $0,5 \times$ de luchtdichtheid in $\text{kg/m}^3 \times$ kwadraat van de windsnelheid in m/s .

Kijken we naar de winddruk bij 20 graden Celsius van 1,20 kg per m^2 (vierkante meter) dan wordt bij een windsnelheid van 3,4 meter per seconde (net 3 Bft) een druk per m^2 uitgeoefend worden van 6,94 kg. ($\frac{1}{2} \times 1,20 \times 3,4$ kwadraat ofwel $0,6 \times 11,56$)

Kijken we vervolgens naar 4,4 m/s (halverwege windkracht 3) dan geeft dat een winddruk van $11,62 \text{ kg/m}^2$. Bij halverwege windkracht 4 (6,7 m/s) loopt dit al op naar $26,93 \text{ kg/m}^2$. Hieruit volgt dat de winddruk niet lineair verloopt ofwel langs een mooie rechte lijn in een grafiek, maar middels

Het gewicht van een kuub lucht bij verschillende temperaturen

een kromme lijn. Je kunt dus niet zeggen dan 8 Bft twee keer zoveel winddruk geeft als 4 Bft want het ver-

schil is immers veel meer dan twee keer zo groot. ($26,93 \text{ kg/m}^2$ tegen $216,6 \text{ kg}$ voor de 19 m/s ofwel halverwege 8 Bft.)

Bovenstaande getallen gaan om de druk per m^2 . Heb je een zeil van 15m^2 op een wijk dan is de druk bij net 3 Bft $104,1 \text{ kg}$ ($15 \times 6,94$), bij midden 3 Bft al 174 kg/m^2 . Bij midden 4 Bft $403,95 \text{ kg}$. Kijken we naar een volle windkracht 5 (10,8 m/s) dan is de druk per m^2 al opgelopen naar 1050 kg/m^2 bij 15 vierkante meter zeiloppervlak. Er staat dus nogal wat kracht op de wicken en de molen bij een toenemende windsnelheid.

Hoge- en lage druk

Bij hogedruk zal er veel lucht om je heen zitten. De barometer slaat uit naar 1025 millibar of hoger. De lucht dicht bij de grond wordt dan samengedrukt, ofwel gecompriemd. Dat zal leiden tot een wat hogere winddruk dan bij een (veel) lagere druk bij dezelfde windsnelheid. Er zijn gewoonweg meer luchtdeeltjes die tegen de wicken aan duwen. Feit is wel dat hogedrukgebieden over het algemeen niet veel wind geven ofwel veel zul je niet aan de hogere druk hebben als molenaar.

Koude en warme lucht

Koude lucht krimpt en wordt daardoor letterlijk zwaarder, we zagen dat al in bovenstaand verhaal. Het is zelfs zo, dat bij temperaturen beneden -25 graden je dat ook kunt zien in de barometerstanden. Die lopen namelijk op wanneer de lucht in bijvoorbeeld Scandinavië daalt beneden -25 graden C. In de koudste gebieden ligt de druk dan wat hoger dan de iets minder koude omgeving en dat verschil kan wel oplopen naar 3-4 millibar. Hoe kouder ofwel zwaarder de lucht wordt, hoe meer druk deze zal geven op een molenwiek. De term "koude winden zijn zware winden", klopt dan ook als een bus.

Droge en vochtige lucht

Droge lucht bevat weinig waterdamp. Voeg je waterdamp toe, dan wordt de lucht vochtiger en lichter. Dit komt doordat de waterdamp deeltjes, die hun plaats innemen tussen de lucht deeltjes. Die worden simpel gezegd wat verder uit elkaar gedruwd en vervangen door de waterdamp. (nog steeds uitgaande van een kuub). Daarbij zijn de waterdampdeeltjes ook nog eens iets lichter dan de andere luchtdeeltjes.

Bovenstaande is gegeven voor de gemiddelde wind, bij windstoten komt de winddruk met pieken opzetten. Wat dat betreft haal je de meeste windenergie uit een stabiele, droge en koude wind aan de flank van een hogedrukgebied in de winter!

Winddruk bij een stevige bui

2025: Jaar van de Molenbiotoop

Door: Agnes de Boer, adviseur molenbiotoop De Hollandsche Molen

De afgelopen jaren heb ik veel verschillende molenbiotoopzaken langs zien komen. Ongetwijfeld komen de onderwerpen je bekend voor: steeds hoger wordende bomen en oprukkende bebouwing rondom windmolens, herinrichting van beken en de aanleg van dammen bij watermolens. In de strijd om de schaarse ruimte in Nederland wil het niet altijd lukken om de belangen van molens en hun omgeving voldoende mee te laten wegen. Daarom is het de hoogste tijd voor een nieuw Jaar van de Molenbiotoop.

Sinds het vorige Jaar van de Molenbiotoop in 1995, is er best het nodige gerealiseerd. In veel bestemmingsplannen, tegenwoordig omgevingsplannen, is een vrijwaringzone rond de molen opgenomen. Soms worden bouwplannen aangepast om de windvang van de molen te behouden of worden bomen gesnoeid en lager blijvende exemplaren terug geplant. Ook lopen er projecten rond watermolens, zoals de Erfgoeddeal, met kansen voor waterberging en klimaatadaptatie. Toch wordt lang niet altijd het molenbelang meegenomen bij ruimtelijke plannen en projecten.

Alle betrokkenen moeten meehelpen

Sinds 1 januari 2024 is er de Omgevingswet.

De Ooievaar, Zaandam. Een voorbeeld van een slechte biotoop door bebouwing (foto: Matthijs Ero)

Wippersmolen, Maassluis. Voorbeeld slechte biotoop door bebouwing (foto: Rob Pols)

Deze wet verplicht gemeenten om in het omgevingsplan maatregelen te nemen om de omgeving van molens te beschermen met het oog op het draaien en malen van de molen. Maar daarmee zijn we er nog niet. Er kan nog veel meer rekening worden gehouden met het laten draaien van molens, zonder dat woningbouw of groen in het gedrang komen. Daar hebben we niet alleen de molenwereld voor nodig, maar ook gemeenten en waterschappen, aannemers, ontwikkelaars en architecten en bewoners. Om iedereen te inspireren en op te roepen mee te helpen, staan diverse activiteiten op het programma.

Wat gaan we doen?

Een aantal dingen zijn al in gang gezet. Zo is het lesmateriaal van het Gilde geactualiseerd voor de onderwerpen Omgevingswet, molenbiotoop en watermolenlandschap. Op de website van De Hollandsche Molen is het molenbiotoopdossier uitgebreid met veel gestelde vragen en antwoorden daarop. Er staan voorbeeldbrieven op om bezwaar te maken, er is een standaard artikel voor in het omgevings-

plan en een overzicht van goede voorbeelden uit de praktijk.

We beginnen het nieuwe jaar met een pamflet. Dit is bedoeld voor beleidsmakers, bestuurders van overheden en hun adviseurs, maar ook voor de bouwwereld en partijen op het gebied van groen en natuur. Het pamflet draagt oplossingsrichtingen aan hoe de molenbiotoop te waarborgen of te verbeteren én samen te laten gaan met andere belangen, zoals woningbouw en natuur.

Samen met winddeskundigen, molenaars en molenadviseurs, werken we aan een standaardrichtlijn voor een goed molenbiotoopadvies. Het wordt een eenvoudig stappenplan voor plannen binnen de molenbiotoop.

Molenpaspoort

Een belangrijk instrument daarbij is het molenpaspoort. Een molenpaspoort geeft een beeld van alle erfgoedwaarden van een molen, zoals technische, culturele, immateriële en landschappelijke waarden. Het molenpaspoort moet worden gevoed met gegevens uit Molendatabase.nl, die daarvoor wordt uitge-

De Molen van Piet, Alkmaar. Dankzij een herinrichtingsplan met daarin het rigoreus snoeien van te hoge bomen kan de molen straks weer veilig draaien. (Afb. Stadswerk072 Alkmaar)

De Collse Watermolen. Onderdeel van het Erfgoeddealproject Watermolenlandschappen voor klimaatadaptatie, Noord-Brabant (foto: Wammes Waggel Wikimedia)

breid. Het invullen van de molendatabase vraagt inzet van alle molenaars en moleneigenaren.

Aparte aandacht voor watermolens

Gelet op de bijzondere problematiek bij watermolens moet er een Visie op Watermolens komen. Je kunt niet simpelweg een cirkel om

een watermolen trekken en daarbinnen een waterberekening maken. Elk watermolenlandschap is uniek. Bescherming daarvan vraagt de inzet van diverse partijen: de eigenaar, molenorganisaties, overheden en landschapsorganisaties. We willen het watermolennetwerk versterken en relevante kennis en draagvlak creëren.

Dat en nog veel meer zijn de plannen voor 2025, we rekenen ook op jullie inzet voor de molenbiotoop! Houd onze activiteiten in de gaten op www.molens.nl/jaarvandemolenbiotoop.

Molen Windlust in Nieuwerkerk loopt weer op rolletjes

Door: Lex Hussaarts

De geschiedenis van molens op deze plek aan de IJssel gaat ver terug. De eerste vermelding van een molen op deze locatie is uit 1561. Dit was waarschijnlijk een wipmolen. De huidige stenen molen is waarschijnlijk in 1776 gebouwd. In 1952 is de molen onttakeld tot een stenen molensromp. Na diverse verwikkelingen is in 1999 de molenstomp in handen gekomen van de Stichting "Molen Kortenoord" en in 2002 is gestart met de renovatie van de molenstomp naar korenmolen. Op 20 mei 2005 is de huidige stellingmolen feestelijk in gebruik genomen. De molen draait op woens- en zaterdag met de hulp van 3 vrijwillige molenaars en 4 molenaars in opleiding.

Onderhoud

De molen is nu zo'n 20 jaar in gebruik en er beginnen zich wat onderhoudspuntjes voor te doen. Zo was de houten kruivloer versleten en aan vervanging toe. Deze werkzaamheden zijn uitgevoerd door de molenmaker in november 2024. Er is voor gekozen om de houten kruivloer te vervangen door een stalen. Voor mij als Mio een ideale mogelijkheid om mee te kijken met de werkzaamheden en te fotograferen. Inmiddels draait de molen weer op rolletjes.

Getijdenmolens

Door: Oscar Huiskamp - Tholen, molenaar sinds 1980

We kennen allemaal de wind- en watermolens. Bij watermolens denken we aan molens die worden aangedreven door een rivier of door water uit sprengen of aangelegde waterbekkens. Er is nog een vorm van molens die worden aangedreven door water, de getijdenmolens.

Getijdenmolens waren ooit in veel kustgebieden in Europa te vinden. De getijdenmolens zijn grotendeels verdwenen, meestal werden ze vervangen door windmolens. Enkele zijn gerestaureerd, maar meestal zijn er alleen resten van de molens overgebleven.

De aandrijving, de naam zegt het al, kwam van de getij van de zee of een rivier. De molens stonden in of boven het water, wachtend op laagwater om te kunnen malen. Deze molens stonden nabij de zee, of bij riviermondingen waar grote verschillen waren in eb en vloed. Het gebruik van de getijden om energie op te wekken is al vele eeuwen oud.

Getijdenmolens waren vaak een combinatie van molen, haven, en getij. Deze combinatie bood een efficiënte manier om energie te produceren.

Spuikom

Een belangrijk onderdeel van een getijdenmolen is de spuikom. Een spuikom is een, soms speciaal aangelegd waterbekken, dat gebruikt wordt om het getijdenwater op te slaan en gecontroleerd te gebruiken.

Een spuikom had twee functies:

- Energieopwekking bij eb
Wanneer het tij verloopt in eb en het waterpeil in zee of rivier daalt, wordt het opgeslagen water in de spuikom door een smalle opening langs een waterrad geleid. De kracht van het stromende water wordt gebruikt om de molenstenen van de getijdenmolen aan te drijven voor het malen van graan.
- Een spoelfunctie
Regelmatig werd een krachtige stroom water door de vloeisluis gebruikt om het sediment (zand, klei etc.) in de getijdenhaven weg te spoelen.

De getijdenhavens hadden problemen met dit sediment. Met vloed vulde de haven zich, en bij stilstaand hoog water bezonk het sediment. Als er gespoeld werd kolkte het water met laag water uit de spuikom door de haven en nam alle sediment mee.

Malen

Als er bij eb gemalen werd, liep het water door een kleine opening langs het waterrad. Dan kon de molenaar 2 tot 3 uren malen, tot het hoogteverschil te gering was en geen kracht meer opleverde. Er werd twee keer gemalen per etmaal, en regelmatig 's nachts! Bij vloed werd de spuikom weer gevuld. Het duurde een uur of zes om de spuikom te vullen.

Een spuikom had verschillende namen, in Middelburg werd dit het 'Molenwater' genoemd, in Bergen op Zoom 'houwer'. Zo zijn er meer namen geweest.

Ook zijn er straten/wegen bekend die genoemd zijn naar getijdenmolens. Voorbeelden zijn het Getijmolenerf in Gouda of de Spuistraat in Middelburg. In Frankrijk vind je de Impasse du Moulin de la Mer in Saint-Coulomb of de Rue du Moulin à Marée in Theix-Noyalo.

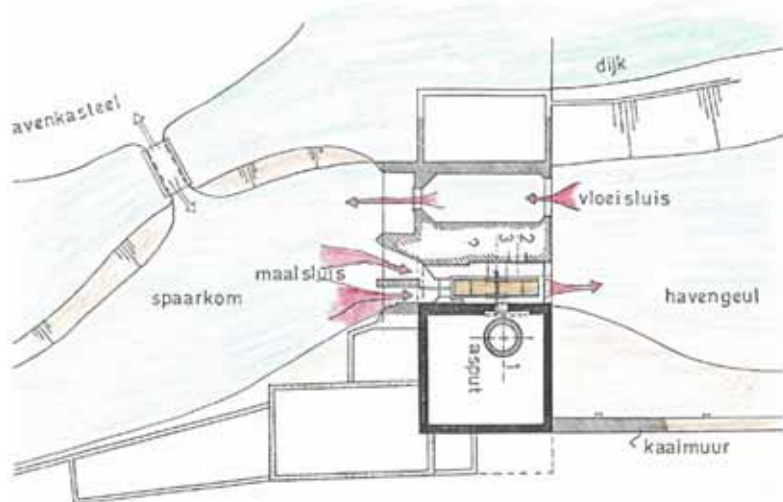

Getijdenmolens bij zee

De meeste getijdenmolens stonden in de buurt van de zee. Zo waren er getijdenmolens bij diverse Zeeuwse havens, maar ook verder langs de kust. In de archieven van Zierikzee wordt een getijdenmolen omschreven. In Tholen was er een getijdenhaven met spuikom. Deze molen werd in 1814 verkocht en gesloopt voor onderdelen die bruikbaar waren bij een windmolen. De spuikom is hier nog terug te vinden.

Getijdenmolens bij een rivier

In Rupelmonde, België, staat de molen er nog goed bij. Dit is een getijdenmolen die wordt aangedreven door het water uit de spuikom.

Plattegrond molen Rupelmonde

Rupelmonde

De restanten van Moulin de Guimorais bij hoog water en bij laag water

Moulin de Prat

De spuikom is hier een riviertje, de Vliet. Met eb laat de molenaar het opgeslagen water via de smalle opening langs het waterrad lopen. De kracht van het stromende water drijft het molenmechanisme aan.

Op de foto is het waterrad goed te zien, ook de opening voor de waterstroom (vloeistroom) is herkenbaar.

Rupelmonde ligt aan de Schelde. De Schelde heeft tot ver in het binnenland een groot getijdenverschil.

Bretagne

Bretagne heeft een kustgebied met grote getijverschillen. In dit gebied stonden veel getijdenmolens. Deze molens speelden een belangrijke rol in de lokale economie door de productie van meel voor de omliggende gemeenschappen.

Een grote rivier, de Rance, mondt uit in zee nabij St. Malo. In de monding van deze rivier is er een getijverschil van ruim 13 meter. De Rance wordt mede gevoed door een aantal beken. Rond de Rance en in de beken zijn in het verleden een tiental getijdenmolens gebouwd. Enkele molens zijn nog terug te vinden. Soms als woning of als restaurant.

Neem bijvoorbeeld Moulin de Quinard (bij Saint-Jouan-des-Guérets). Dit is een goed bewaard gebleven getijdenmolen die dateert uit de middeleeuwen. Het ligt aan de monding van de Rance en maakt gebruik van het getij om graan te malen.

Of Moulin du Prat bij La Vicom té-sur-Rance.

Ook dit is een historische getijdenmolen, gebouwd in een zijarm van de Rance. Deze molen is gedeeltelijk een ruïne, maar er zijn restauratieprojecten gestart om het erfgoed te behouden.

Restanten van de historische getijdenmolen De Moulin de Guimorais zijn te vinden in de buurt van Saint-Coulomb, tussen de steden Saint-Malo en Cancale.

Een andere molen, Moulin de Prat, is goed gerestaureerd, maar deze werkt volgens mij niet meer. Op de foto is vanaf de rivierzijde de openingen en het waterrad en veel modder te zien. De Rance bevat veel sediment, dit is hier goed te zien.

Moulin Neuf is een woning geworden.

Moderne toepassingen

In 1966 is een getijdenstuwdam aangelegd in de Rance met daarin 24 turbines met een doorsnee van 3,5 meter. Deze centrale (Usine marémotrice de la Rance) is een moderne toepassing van getijdenenergie. Het is één van de eerste grootschalige projecten voor hernieuwbare energie in de wereld.

Portugal

In Portugal, tussen Faro en de Spaanse grens, liggen diverse vissersdorpen. Bijvoorbeeld Fuseteta. Ook hier vonden we sporen van een getijdenmolen.

Bij Alhoa is een lagune, de stranden en duinen liggen rond honderd meter van de kus. In het tussenliggende water is, met behulp van

twee dammetjes, een spuikom gebouwd. De molen staat aan de zeezijde. Een zeer fraai gerestaureerd bouwwerk, met daarin een aantal koppels steentjes die aangedreven worden door een klein waterrad onder die stenen.

Het zoeken naar (resten van) getijdenmolens begint met een goede kaart en weten of er veel getijdenverschil is. De locaties zijn vaak moeilijk te vinden, het heeft ons soms vele uren wandelen gekost om deze foto's te kunnen maken. Het zoeken en vinden van deze molens gaf dan ook veel voldoening.

Getijdenmolen bij Alhoa

Moulin Neuf

Usine marémotrice de la Rance

Verandering urenregistratie Molenaars in Opleiding

De urenregistratie van de Molenaars in Opleiding gaat veranderen. In gesprekken met Jong Ambacht en de Molenjongeren kwam o.a. de wens om de urenregistratie van de molenaars in opleiding te digitaliseren. Vanuit een geheel andere hoek kwam het verzoek van de Rijksdienst van Cultureel Erfgoed (RCE) voor een nauwkeurigere urenregistratie.

Daarom werd begin 2024 een werkgroep samengesteld met als taak de papieren logboeken voor de uren registratie van de MIO's te digitaliseren. Dit is in 2024 uitgewerkt tot een Digitaal Maalboekje!

Met ingang van 2025 kan dit Maalboekje digitaal worden ingevuld en gaat op termijn dus de papieren logboeken van de opleiding vervangen. Dit jaar is een overgangsjaar zodat MIO's, instructeurs, stagemolenaars en afdelingsbesturen kunnen wennen aan het systeem en eventuele kinderziektes nog worden opgelost. De eerste testfase is voorbij, ook hebben we het

systeem op grotere schaal getest met medewerking van afdeling Noord-Brabant. De resultaten zijn zodanig dat we het systeem nu landelijk kunnen gaan toepassen. Dus iedere MIO die dit jaar met de opleiding begint wordt gevraagd het Maalboekje te gaan gebruiken. De al bestaande MIO's kunnen de al eerder gemaakte uren in het Maalboekje invullen en vervolgens de nieuwe uren digitaal gaan registreren. Vanaf 2026 zullen de papieren logboeken uitgefaseerd worden.

Om het Maalboekje te kunnen gebruiken, volstaat een smartphone. Maar ook een willekeurige tablet of PC kan gebruikt worden, zolang deze maar een Internet verbinding heeft. Men kan inloggen via: <https://maalboekje.gildevanmolenaars.nl>

De MIO en de instructeur kunnen inloggen met dezelfde inlogcodes als geldig voor het inloggen op de website van het Gilde.

De MIO kan de uren invullen op respectievelijk de eigen molen, een bezochte stage molen en de gevolgde theorieles. Ook de gevolgde cursus valbeveiliging kan aan het maalboekje worden toegevoegd. Nadat de uren door de MIO zijn ingevuld, krijgt de betreffende instructeur of molenaar hier een email bericht van, zodat deze de ingevulde uren digitaal kan aftekenen.

Ook is er een mogelijkheid voor de instructeur om commentaar te geven op de ingevulde uren of beschrijving van de MIO waarna deze het kan aanpassen om vervolgens wederom naar de instructeur te sturen om aftekening en goedkeuring te ontvangen.

Op de website van het Gilde zijn handleidingen te vinden voor de MIO hoe het Maalboekje te gebruiken voor de uren registratie en ook voor de Instructeur. <https://gildevanmolenaars.nl/opleidingen/het-maalboekje>

Het Maalboekje is zowel voor MIO's op wind als watermolens. Het spreekt voor zich dat een windmolenaar geen uren van een watermolen MIO kan aftekenen.

Op dit moment werkt het Digitale Maalboekje prima in onze testomgeving en we verwachten zeker vragen nu we het landelijk gaan gebruiken. Gelukkig hebben we het IT team kunnen uitgebreid. Mochten er algemene vragen zijn dan kan men terecht bij Peet Wessels (communicatie@gildevanmolenaars.nl) of voor technische vragen bij Andre Canrinus (ict@gildevanmolenaars.nl)

*Team Digitaal Maalboekje
Andre Canrinus, Ramon Kroes, Peet Wessels,
(Marloes Stofferis)*

Sterk verhaal

Door: Johan van de Bunt

Ik geef regelmatig rondleidingen op de molen waar ik draai. Af en toe gaan we helemaal naar boven, de kap in. Daar geef je de uitleg die alle molenaars geven over alles wat we zoal aantreffen in de kap, van de vang tot de reuzel die in de kap hangt te drogen. Er is veel te vertellen, zo kun je het soms hebben over het afremmen van de molenwieken, het vangen. Ook de gevaren van hout op hout komen soms ter sprake. Soms past daar een sterk verhaal bij, zoals dit verhaal over onze beroemde schilder Rembrandt Harmenszoon van Rijn.

Rembrandt van Rijn

Harmen Gerritszoon van Rijn, de vader van Rembrandt, was molenaar op een standerdmolen in Leiden. Zijn negende kind, Rembrandt, werd geboren in juli 1606. Op de dag van de geboorte waaide het hard. Veel wind betekende veel productie, dus werd er lang doorgemalen.

Toen de wind te sterk werd, wilde Harmen Gerritszoon van Rijn de molen stopzetten. Mogelijk was de wind was te sterk of was de vang niet goed afgesteld, maar

de vang pakte niet goed en na meerdere pogingen begon de vang te smeulen. Harmen is hoog in de molen bezig het smeulende vuur te doven. Op dat moment komt een familielid de molen ingerend om te vertellen zijn zoon was geboren en vroeg om de naam, zodat het kind snel kon worden aangegeven. Naar goed gebruik moest een baby snel worden aangegeven, voordat het zou kunnen sterven, wat in die tijd regelmatig gebeurde. Harmen heeft daar helemaal geen tijd voor en roept terug; De rembrandt! En als zodanig wordt het knaapje aangegeven bij de instanties. Rembrandt Harmenszoon van Rijn. De rest is geschiedenis.

Reacties

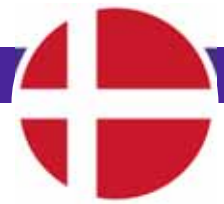
Op dit verhaal krijg je allerlei reacties, van 'Echt?' tot een grijns van 'Mij pak je niet'. Later hoor je wel eens dat het verhaal een groot succes is op verjaardagen.

Feiten

De acht broers en zusters van Rembrandt hadden allemaal traditionele namen; Adriaen, Gerrit, Cornelis, Machiel, Willem, Lysbeth, Tijsge en Neeltgen. Er zijn geen tijdgenoten van Rembrandt met dezelfde naam bekend.

Meer sterke verhalen

Nu zijn er vast meer sterke verhalen bekend die zich afspelen bij molens of rond molenaars. Het zou leuk zijn om meer van deze verhalen vast te leggen. Inzendingen kunnen naar Redactie@Gildevanmolenaars.nl worden gestuurd.

Mortensdag

Door: Susanne Jervelund en Johan van de Bunt

Ik ontving laatst een Deens molenblad; Møllen van de Danish Mill association. Nu spreek ik geen Deens, terwijl ik toch wel benieuwd was naar de inhoud. Ik heb daarom het redactionele artikel vertaald met een vertaalprogramma. Er stond onder andere een verhaal in dat me wel aansprak; Mortensdag.

Mortensdag, (Mortens aften) is in Denemarken een dag waarop vroeger de molens een zeldzame vrije dag hadden. Voor de molenaars was dit speciaal, want op alle andere dagen moest de molen draaien, als er tenminste wind of water was om te kunnen malen.

De 11e november, ook wel bekend als Sint-Maarten, was traditioneel een belangrijke dag voor betalingen en markeerde de overgang van zomer naar winter. Het was gebruikelijk om deze dag vrij te nemen om rekeningen te vereffenen en te genieten van een feestmaal met gans of eend.

Deze traditie wordt toegeschreven aan Sint-Maarten van Tours, een Franse bisschop. De legende vertelt dat in het jaar 371, de vrome Morten, uit nederigheid niet tot bisschop benoemd wilde worden. Daarom verstopte hij zich in een ganzenhok om de benoeming te voorkomen. De ganzen verraadden hem met hun gegak. Er wordt gezegd dat Morten, als bisschop als bisschop besloot dat de ganzen gestraft moesten worden voor het verraad door ze te slachten en op te eten.

Voor de molenaars werd deze dag vooral belangrijk om te eren als een vrije dag vanwege een verhaal uit de jaren 1600. Er werd gezegd dat een 'godeloze en stelende' molenaar het feest Mortensdag niet met zijn burens wilde vieren, maar in plaats daarvan naar de molen ging en het graan van de boeren stal. Maar op een jaar verstopte de duivel zich in een van de zakken. Toen de molenaar de zak opende, kwam de duivel tevoorschijn en plaatste de molenaar in een molen tussen twee molenstenen. De duivel zette toen de molen in beweging en de stelende molenaar werd tot moes gemalen. Nadat dit verhaal bekend werd in het hele land, zijn er geen eerlijke molenaars meer die malen op Mortensdag.

Naast dit traditionele verhaal zijn er meer redenen voor Mortensdag.

Religieus

Mortensdag had oorspronkelijk een religieuze betekenis, en molenaars, net als andere ambachtslieden, volgden vaak de kerkelijke kalender. Tegenwoordig is het een meer bescheiden traditie, voornamelijk gevierd in Denemarken.

Dankbaarheid voor de oogst

Mortensdag viel samen met het einde van het oogstseizoen. Voor molenaars was dit een belangrijk moment: het graan was binnengebracht en klaar om gemalen te worden.

Het is waarschijnlijk dat molenaars deze dag gebruikten om dankbaar te zijn voor een geslaagde oogst en om goede relaties met de boeren te onderhouden.

Feestelijke viering met klanten

Molenaars hadden vaak een sterke band met hun lokale gemeenschap. Mortensdag bood mogelijk een gelegenheid om samen met boeren en dorpsbewoners te eten en te drinken. Dit kon een eenvoudige maaltijd zijn met gans of eend, vergelijkbaar met hoe anderen Mortensdag vierden. De molenaar speelde hierin soms een gastheerrol.

Sint-Maarten

Sint-Maarten wordt in Nederland gevierd rond 11 november, een tijd waarin de dagen korter worden en de natuur zich voorbereidt op de winter. Het symboliseert de overgang van licht naar duisternis. Wij kennen Sint-Maarten vooral van de optochten met lampionnen. Kinderen maken dan hun eigen lampionnen en lopen in een optocht, vaak onder begeleiding van liedjes die het licht en de warmte van Sint-Maarten symboliseren.

Dit feest heeft een vaste plek gekregen in antroposofische tradities en het Vrije Schoolonderwijs.

Nederland

Ik vraag me af of er in Nederland ook oogstfeesten werden gevierd waarbij molens en molenaars bij betrokken waren.

Wie weet daar meer van?

Pibe Mølle in Helsingør – Denemarken (foto: Per Gilese)

Specerijmolens

De specerijmolens speelden een belangrijke rol in de 17e eeuw vanwege de grote waarde die specerijen hadden in de economie van die tijd. Specerijen maakten een lange reis naar Holland. Daar werden de specerijen verwerkt om ze geschikt te maken voor consumptie of verkoop. De specerijmolens vermaalden de specerijen tot poeder, een vorm die gemakkelijker te transporteren, verhandelen en te gebruiken was.

Door: Jan Bakker en Johan van de Bunt

Specerijen die verwerkt werden in de specerijmolens waren vooral peper, nootmuskaat, kruidnagel en kaneel. De VOC haalde veel van deze producten in het huidige Indonesië. De hoofdstad van de VOC was Batavia, het huidige Jakarta. Batavia lag heel centraal in Azië op het eiland Java. Uit alle hoeken van Azië kwamen producten aan in Batavia. De grote spiegelschepen vervoerden de verzamelde goederen en specerijen naar Nederland. Omstreeks 1685 had de VOC zo'n 20 vestigingen in verschillende landen met zo'n 16.000 werknemers. De inkomsten waren duizelingwekkend. De specerijen waren goud waard en zorgden voor winsten van meer dan 1000 procent.

Monopolie

Het lukte de VOC (met veel geweld) een monopolie op nootmuskaat, foelie en kruidnagel te veroveren. Dat leidde in Europa tot toren-

hoge prijzen. Niet omdat het verbouwen zo duur was, maar omdat de VOC de prijs kon bepalen. De inkoop van nootmuskaat in Azië kostte de VOC bijvoorbeeld vijf cent per pond. In Europa lag de verkoopprijs op vier gulden. De prijs lag dus tachtig keer hoger. Kruidnagel ging voor minimaal het tienvoudige over de toonbank.

Banda eilanden

Er waren een aantal plekken in Azië van zeer strategische waarde voor de VOC. Zo waren de Molukse Banda eilanden het enige productiegebied van kruidnagel en nootmuskaat. De verovering van deze regio betekende grip op plantages, controle op de handel maar ook uitbuiting en geweld tegen de lokale bevolking.

De specerijhandel bracht Nederland enorme welvaart, maar liet veel mensen en hun geboortegrond in armoede en ellende achter. De periode van kolonialisatie en uitbuiting is een zwarte bladzijde in de geschiedenis van Nederland en Indonesië waarbij generaties voor het leven getekend werden.

De belangrijkste specerijen

Kaneel

Kaneel wordt gewonnen uit de binnenbast van kaneelbomen. De schors van jonge scheuten werd geoogst omdat deze flexibeler en gemakkelijker te verwerken was. Tijdens het drogen in de zon krult de schors vanzelf op tot de bekende kaneelstokken. De stokken werden daarna op maat gesneden en gebundeld voor de export.

Nootmuskaat

Nootmuskaat zijn de vruchten van de nootmuskaatboom. De nootmuskaatboom groeide van oorsprong alleen op de Banda-eilanden in de Molukken.

Vruchten van de nootmuskaatboom lijken op abrikozen. Wanneer de vrucht rijp is barst hij open, waardoor de pit (de nootmuskaat) en de zaadmantel (foelie) zichtbaar worden.

De vruchten werden met de hand geoogst. Daarna werden de vruchten geopend om de nootmuskaat en de foelie te scheiden.

De nootmuskaatpit werden eerst een paar weken gefermenteerd. Daarvoor werden de nootmuskaatpitten in grote hopen gestapeld op

Spiegelschip

Historische kaart van de Banda-eilanden

Schors van de kaneelboom

Nootmuskaat met zaadmantel

een bed van bladeren of in manden en afgedekt met bladeren of jute om warmte en vocht vast te houden.

Na de fermentatie wordt de buitenste, harde schil van de nootmuskaatpit verwijderd. Wat overblijft, is de nootmuskaat zelf. De nootmuskaat wordt vervolgens in de zon gedroogd.

Foelie

Foelie, de felrode zaadmantel die om de nootmuskaatpit zit, was een belangrijk bijproduct van de nootmuskaatboom en werd apart verwerkt. Foelie had een hoge handelswaarde, soms bijna gelijk aan die van nootmuskaat, omdat het als een unieke en verfijnde specerij werd beschouwd.

Na het oogsten van de rijpe vrucht van de nootmuskaatboom wordt de foelie handmatig verwijderd van de nootmuskaatpit. De verse foelie wordt uitgespreid op matten, bladeren of bamboerekken en in de zon gedroogd.

Kruidnagel

Kruidnagels zijn de ongeopende bloemknop-

Foelie

pen van de kruidnagelboom. Net als de nootmuskaat groeide de kruidnagelboom op de Molukse Banda eilanden.

De bloemknoppen worden geoogst voordat ze opengaan, omdat dit de hoogste kwaliteit kruidnagels oplevert.

Na de oogst werden de bloemknoppen enkele dagen in de zon uitgespreid om te drogen. Tijdens dit proces veranderden ze van een helderrode kleur naar de kenmerkende donkerbruine kleur van gedroogde kruidnagels.

Peper

Peper wordt gewonnen uit de peperplant, een tropische klimplant die tot 10 meter hoog kan groeien. De peperplant produceert kleine bessen die, wanneer ze rijp zijn, verzameld worden voor de oogst. De bessen groeien in trossen en zijn eerst groen, maar veranderen van kleur naarmate ze rijpen.

Zwarte peper

Zwarte peper wordt gemaakt van onrijpe, groene bessen die tijdens de oogst nog niet

Kruidnagels

volledig rijp zijn. Na de oogst worden de bessen een paar dagen in de zon gedroogd. De gedroogde peper wordt vervolgens schoongemaakt door het overgebleven vruchtvlees te verwijderen, zodat alleen de gedroogde peperkorrel overblijft.

Witte peper

Witte peper wordt gemaakt van volledig rijpe bessen. Nadat de bessen zijn geoogst, worden ze in water geweekt om het vruchtvlees van de rijpe bessen te kunnen verwijderen. Wat overbleef was de witte pit, die vervolgens wordt gedroogd.

De specerijenmolens

Echte specerijenmolens zijn er eigenlijk niet veel geweest. Een van de weinige voorbeelden van een 'zuivere' specerijenmolen, dus een molen die alleen specerijen maalt, is Indie's Welvaren in Zaandam-West. Deze molen is in 1908 gebouwd als specerijenmolen en is steeds voor dat doel in bedrijf geweest. Andere specerijenmolens combineerden deze functie met andere functies of waren slechts een bepaalde periode als specerijenmolen in bedrijf. De inrichting van specerijenmolens is nauw verwant aan de verfmolen en de snuifmolen. Het wisselen tussen deze functies of ze zelfs gelijktijdig uitoefenen kwam daarom voor.

Inrichting specerijenmolens

De inrichting van een specerijenmolen heeft dus veel overeenkomsten met die van de snuifmolen en de verfmolen. Meestal gaat het om een of meerdere koppels kantstenen en meestal ook platte stenen met bijbehorende zeefinrichtingen.

Vooral de verfmolens hadden vaak een complex gaande werk. Zo verhaalt Husslage in zijn standaardwerk Windmolens dat verfmolen De Uil in Wormerveer omstreeks 1885 vier stel kantstenen, 2 koppel platte stenen, een kapperij en alle bijbehorende zeefinrichtingen had. In deze molen telde men ruim 1800 kammen, dollen en staven!

Indie's welvaren in Zaandam-west, gebouwd in 1907. Het blijft bijzonder dan men van zo'n klein molentje kon bestaan (afbeelding allemolens.nl)

Twee originele lopers van de platte stenen in De Ster (foto Stadsarchief Rotterdam)

Meerdere kantstenen kwamen ook in de specerijmolens wel voor. Zo had het bedrijf van Bukman in Rotterdam 3 koppels kantstenen op De Ster en 2 koppels op De Lelie. Ook De Huisman in Zaandam is ondanks zijn geringe vlucht nog uitgerust met 4 stel kantstenen. Meerdere koppels maakte het gemakkelijker om verschillende producten naast elkaar te malen zonder risico op vermengingen. In de verfmolen ging het dan vooral om kleur en in de specerijmolen om het aroma.

Platte stenen

Voor het malen van specerijen worden kleine steentjes gebruikt met diameter van ca 1 meter. Ter onderscheiding van de kantstenen worden deze stenen de platte stenen genoemd. De stenen liggen op een maalstoel zodat direct erachter een schudzeef kan staan. Het malen op de platte stenen heeft een aantal voordelen boven het malen op de kantstenen:

- De platte stenen draaien sneller en kunnen een groter deel van hun oppervlak effectief gebruiken. Daardoor kan de productie hoger zijn
- Het maalgoed kan met een grotere hoeveelheid in het kaar worden gestort
- Door het bijhouden of uitlichten van de steen is de fijnheid beter te regelen
- Uit de steen loopt het maalgoed direct op de schudzeef

Niet alles kon op de platte stenen gemalen worden. De meeste gemengde specerijen bevatten delen die te groot en te ongelijk zijn om goed over de schuddebak te lopen of onder de steen te willen. Bijvoorbeeld koekkruiden met daarin o.a. kaneelstokjes, gember en nootmuskaat. Voorbeelden van specerijen die wel op de platte stenen gemalen kunnen wor-

den zijn peper, kruidnagel, piment of koriander.

Er werden kleine stenen gebruikt omdat op een grotere steen de specerijen te warm kunnen worden tijdens het malen. Bij te warme stenen verdwijnt het aroma van de specerijen doordat de etherische olie in de

specerijen meer vrijkomen. De specerijen worden ook plakkerig en blijven meer aan de steen kleven. De steen smeert dan dicht en wil niet meer malen.

Malen met de platte stenen

Om de specerijen koel te houden worden ze in meerdere gangen gemalen. De eerste keer wordt de specerij alleen gebroken en vervolgens tijdens elke doorgang weer wat fijner gemalen. Na elke keer malen wordt er ook gezeefd zodat alleen de specerijen die nog niet fijn zijn weer opnieuw gemalen worden. Zo wordt voorkomen dat een deel van de specerijen te fijn wordt en wordt een meer constante fijnheid bereikt. Tijdens het zeven kan het maalgoed ook weer afkoelen. Het aantal benodigde stappen verschilt per specerij. Kruidnagel bijvoorbeeld bevat relatief veel olie en wordt daarom bijvoorbeeld in drie of vier stappen gemalen, piment bevat minder olie en

Koppel platte stenen in De Ster. De plank onder in beeld werd gebruikt om het kaar te vullen. (Foto Stadsarchief Rotterdam)

kan in een of twee stappen gemalen worden.

De platte stenen hebben een vaste rij, zodat de steen tijdens het breken niet gaat schommelen en het maalgoed onregelmatig van fijnheid wordt. Over het scherpsel van de stenen is niet zoveel bekend, wel liggen in De Ster en De Lelie nog twee originele blauwe lopers. Een heeft 80 smalle zwaaierven met vrij diep uitgeslagen vierkante uitslag over de hele steen en de ander wat bredere zwaaierven met een oplopende uitslag. De ene steen lijkt meer geschikt om te breken en de ander om wat fijner te malen. De steen met de smalle kerven zou vooral voor het malen van snuiftabak gebruikt zijn maar het exacte verhaal daarachter is in de loop der tijd verloren gegaan. Helaas zijn er zover bekend geen andere specerijstenen bewaard gebleven.

Aandrijving

De schudzeven worden via een riemaandrijving aangedreven door de steenspil. Voor een constante fijnheid is het belangrijk dat de schudscheef een vast toerental en een regelmatige toevoer heeft. Deze toevoer wordt bepaald door de snelheid van de molen. De variaties in het toerental in de zeef wordt verminderd door een vliegwiel. Doordat de riemspanner vrij los staat kan de zeef wat harder of langzamer lopen dan de steen, en zo minder variëren in toerental.

Zowel de doorval als de overslag van de zeef wordt opgevangen in een bak. Dit lijkt wat primitief en omslachtig maar is nodig omdat door het malen in meerdere doorgangen de kwaliteit niet helemaal constant is. De zachte delen zijn eerder fijn dan de hardere, daarom wordt de inhoud van de bak na het malen van de hele voorraad nog een keer door elkaar geschept.

De kantstenen

De kantstenen worden ook wel kollergang, kollerganger of pletstenen genoemd. In de Zaanstreek was kantstenen gebruikelijk, in de Rotterdamse molens meestal kollergang of kollerganger. Pletstenen was vooral in het zuiden de gangbare term.

De stenen van een kollergang zijn van graniet of (blauwe) arduinsteen. De blauwe stenen (basaltlava) voor de korenmolens zijn te zacht om als kantsteen te dienen. De liggers zijn meestal van gietijzer. Stenen liggers worden ook wel toegepast maar deze slijten wat sneller uit op het loopvlak van de stenen. Kantstenen zijn een veelzijdig werktuig waar-

op veel verschillende producten gemalen kunnen worden. Daarnaast is een kollergang eigenlijk ook een soort mengmachine en kunnen behoorlijk verschillende specerijen door elkaar gemalen worden tot een product. Nadelen zijn er natuurlijk ook, vettige of erg taai producten kunnen niet goed verwerkt worden en de productie is laag.

De kollergang is een geheel open werktuig. Dat heeft als nadeel dat het vaak fijne stof dat tijdens het malen ontstaat, zich ongehinderd kan verspreiden. Daarom staan de kantstenen elk in een afgesloten ruimte zodat het stof niet door de hele molen zweeft en de smaken niet vermengen. Deuren en ramen werden zoveel mogelijk gesloten gehouden anders 'waait de winst naar buiten'.

Opbouw kantstenen

Onafhankelijk van het doel waar de kollergang voor gebruikt wordt is de constructie steeds grotendeels gelijk. In het midden staat de steenspil met daaraan het steenraam en daarboven het steenwiel. De assen van de loper zitten met de ene kant gelagerd in de steenspil en aan de andere kant in een oor wat van steenraam af naar beneden steekt. Aan de binnenkant is het lager een vast punt en aan de buitenkant kan de as enigszins op en neer bewegen. Dit is nodig omdat het steenraam zelden perfect evenwijdig aan de ligger draait en ook om de stenen wat op en neer te kunnen laten bewegen met het maalgoed op de ligger.

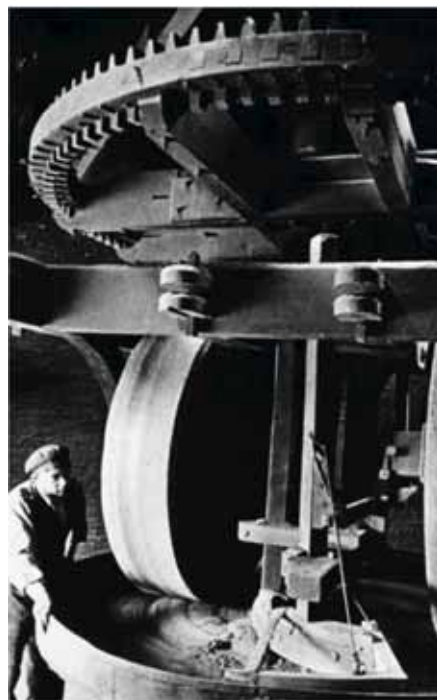
Belangrijk voor de werking van de kollergang is dat de stenen niet in hetzelfde spoor lopen. De binnensteen maakt een wat kleiner rondje dan de buitensteen. Als beide stenen in hetzelfde spoor zouden lopen wordt het maalgoed vooral steeds meer in elkaar gedrukt worden en zou alleen het bovenste deel wat fijner worden. Doordat het maalgoed door de strijkers steeds naar binnen en naar buiten geschoven wordt van de binnensteen naar de buitensteen en weer terug wordt het steeds door elkaar gemengd en wordt geheel gemalen. De strijkers zorgen er ook voor dat het maalgoed netjes verdeeld wordt over de hele ligger. Zelfs als het maalgoed maar op een plek op de ligger wordt geschept is het in een paar rondjes van de kollergang al redelijk over de hele ligger verdeelt.

Malen met kantstenen

Het malen met de kollergang gaat stapsgewijs, steeds wordt nieuwe maalgoed op de kollergang geschept wat een bepaalde tijd gemalen

moet worden. Op De Ster en De Lelie wordt de hoeveelheid die gemalen wordt een 'gangetje' of 'gang' genoemd, in de Zaanstreek een 'loopje'. De grootte van het gangetje hangt af van het product dat gemalen wordt en ook van de wind.

Bij een kollergang is de fijnheid van het maalgoed niet goed direct te regelen. Het hele gangetje komt steeds weer onder de stenen, ook het deel van de specerijen wat eigenlijk al fijn genoeg is. Zeker bij gemengde specerijen zijn de zachtere delen eerder fijn dan de hardere. Te lang malen zorgt ervoor dat een deel van de specerijen fijner wordt dan nodig is. Zeker bij specerijen met een scherp aroma is dat ongewenst, niemand wil een niesbui bij gebruik van een potje peper. Om een product van enigszins gelijkmatige fijnheid te krijgen is het daarom nodig om de specerijen na het malen steeds te zeven op de gewenste fijnheid. Als het gangetje voldoende gemalen is wordt het afgelaten door de afloopbak neer te laten en de buitenstrijker op te halen. Daarna wordt de schuif in de ligger geopend zodat de specerijen van de ligger in de bak kunnen lopen. Na het aflaten wordt direct weer een nieuw gangetje op de ligger geschept om te voorkomen

Kollergang van De Ster in Rotterdam rond 1910. Let op de hoeveelheid stof op het steenraam. (Foto Stadsarchief Rotterdam)

Cor van Harrewijen aan het zeven in een zeefkist.

dat de stenen direct op de ligger lopen.

Zeven

De eenvoudigste manier om na het malen te zeven is met een handzeef en een zeefkist. De zeef wordt met de hand over een latje of een rol bewogen, de specerijen die fijn genoeg zijn vallen in de kist, wat op de zeef blijft wordt weer opnieuw gemalen. Met de hand zeven lijkt heel bewerkelijk maar in de praktijk valt dat mee, voor de meeste specerijen kost het malen meer tijd dan het met de hand zeven. Ook is een zeefkist en handzeef heel eenvoudig schoon te maken als er een andere specerij gemalen moet worden. Voor het zeven is vaak een hele serie handzeven aanwezig met verschillende groottes en zeefdoek. Naast handzeven werden voor de grotere partijen ook wel zeskant builen gebruikt.

Gevaren

Het malen met de kollergang is niet zonder risico's. De kollergang is een open werktuig en draait weliswaar niet zo snel maar stopt niet als er iets tussen komt. Bij het malen moet de molenaar toch regelmatig dicht bij de stenen komen om een nieuwe gang op de ligger te scheppen of om de fijnheid van het maalgoed te beoordelen. Een van de eerste dingen die nieuwe molenaars geleerd wordt is dan ook om altijd achter de draaiende stenen te werken en nooit ervoor.

Daarnaast is er veel stof. Tegenwoordig zijn er goede kwaliteit mondkapjes die bijna al het stof opvangen maar vroeger moest men zich behelpen met een vochtige zakdoek voor mond en neus. Naast malen en zeven gaf ook het schoonmaken veel stof want voor de tijd van de stofzuiger moest dat met stoffer en blik. Molenaars werd wel aangeraden om melk te drinken. Dit zou ontgiften en helpen om het stof weer uit de longen te krijgen. Vergelijkbaar

re adviezen kregen schilders en lassers vroeger ook. Stoflongen was een veel voorkomende beroepsziekte onder molenaars in het algemeen, maar zeker onder de specerijenmolenaars.

Een veelzijdig bedrijf

Door de verschillende werktuigen in de specerijmolen, en vooral door de veelzijdigheid van de kantstenen was de variatie in maalgoed groot. Er zijn heel veel verschillende kruiden en specerijen en de meeste konden wel gemalen worden op de kollergang of de platte stenen. Op een oude prijslijst in De Ster staat voor ruim 40 specerijen en kruiden aangegeven wat het maalloon was. Sommige specerijen moesten voor het malen eerst gedroogd worden zoals jeneverbessen, kalmoes of de wortel van de zoethoutplant, zoethout. In De Ster bewaren we nog een oud maalloonboekje van snuif- en specerijmolen De Stier in Rijswijk. Dit boekje loopt van 1864 tot april 1866. In het boekje is nauwkeurig bijgehouden wat er gemalen is, voor welke klant en wat

het maalloon was. Het boekje geeft een aardig inkijkje in het bedrijf van toen. Het specerijen malen was vrijwel altijd loongemaal. Dus een specerijenhandelaar bracht een partij specerijen en haalde die na het malen weer op en betaalde dan voor het aantal gemalen kilo's. In de bijna 2½ jaar die het boekje beslaat werd er voor 30 verschillende klanten gemalen. Sommige klanten laten in die periode maar een of twee keer iets malen, anderen bijna wekelijks. De kleinste hoeveelheid is 9 kg, gemiddeld zijn de partijen rond de 50 kg, maar zelden meer dan 100 kg. De meest gemalen specerij is peper, daarna volgt kaneel. Opvallend is dat er nauwelijks mengels gemalen worden, alleen rommelkruid komt een paar keer voor. De meest opvallende producten naast specerijen zijn marmer, 'blauwesteen' en glas. Gemalen marmer en blauwesteen zal wel gebruikt zijn voor het aanmaken van mortels. In totaal wordt er in 1864 en 1865 jaarlijks ongeveer 9,5 ton gemalen, dus gemiddeld zo'n 180 kg in de week. In het najaar en voorjaar wordt het meeste gemalen, in de zomer en

winter minder. De prijsstelling is heel eenvoudig, het maalloon is voor alle specerijen fl 1.50 per 100 pond. Behalve de grootste klant, die mag voor fl 1.25 per 100 pond laten malen. In totaal brengt het malen jaarlijks ongeveer fl 250 op. Het is te hopen voor de eigenaren van De Stier dat er ook nog ander werk met De Stier gedaan werd, anders zou de molen alleen maar geld kosten. Rond 1900 verdiende de molenaarsknechten op De Ster en De Lelie ongeveer 10 gulden in de week. In die tijd stegen de lonen niet zo hard, dus als we voorzichtig aannemen dat het weekloon in 1865 rond de 7 gulden lag dan waren de loonkosten per molenaarsknecht alleen al jaarlijks fl 350. Dit ondersteunt wel de gangbare gedachte dat het malen van specerijen in de 19e eeuw vaak een nevenfunctie was. Er was veel concurrentie, klanten gingen voor een paar centen minder naar een andere molenaar. De 19e eeuw is een hele andere tijd dan de VOC tijd. De magie van de specerijen en de buitensporige winsten waren er toen wel af.

IN DE ROUW

In memoriam Bennie Mensink

Het trieste bericht heeft ons bereikt dat onze collega Molenaar Bennie Mensink op 3 februari jl. op 78-jarige leeftijd is overleden.

Bennie begon de opleiding tot molenaar in 2009. Hiervoor ging hij in de leer op korenmolen "De Ster" te Geesteren Gld. waarvoor hij 2011 slaagde. Met dit diploma hield het voor Bennie echter nog niet op, hij volgde met succes de cursus tot Ambachtelijk Molenaar.

Het delen van kennis en opleiden zat hem in het bloed daarom werd hij later ook instructeur en examinator voor het Gelderse Gilde. In 2018 ging Bennie draaien op De Hollandsche Molen Neede en nam hij het stokje over als hoofdmolenaar. Hij heeft met veel vakmanschap deze molen verbeterd. Onder andere door het, in stijl van

de molen, bouwen van molenaarsverblijf inclusief toiletvoorziening. Verder heeft hij de molen uitgebreid met een zelf ontworpen en gebouwde buil en menginstallatie.

Door zijn inzet werd deze molen weer onderdeel van de Needse gemeenschap, kwamen de molendagen weer in trek met een gezellige drukte met marktkramen en optredens van plaatselijke muzikanten. De deuren van de molen gingen open als doorgang van Mountainbikers tijdens de jaarlijkse toertocht.

Bennie stond altijd paraat als een groep of organisatie "De Hollandse Molen Neede" wilde bezoeken. De bezoekers konden dan rekenen op een enthousiaste uitleg over de werking van de molen. Samen met een onderwijsinstelling heeft Bennie voor de lagere scholen in de regio een lesplan ontwikkeld. Hierbij wordt uitgelegd wat het belang is van de molen vroeger en nu. Dit project wordt afgesloten met een bezoek aan De Hollandse Molen Neede. Helaas kan hij hiervan geen getuige meer zijn.

Voor zijn inzet als molenaar werd Bennie gehuldigd tot "Gulden Gelderlander 2024".

Wij zullen hem missen als collega molenaar en zeker ook als een fijn mens.

De molenaars van De Hollandsche Molen

Wat ging er zoal mis in 2024

Door: Barend Zinkweg

Het Gilde vindt de veiligheid in molens heel belangrijk: “Wat de ene molenaar is overkomen, kan helpen om een incident bij een ander te voorkomen. Vaak maken verschillende molenaars dezelfde fout, zonder het van elkaar te weten.”

Daarom houdt het Gilde een lijst bij van meldingen van molenaars. Die lijst is te vinden op www.gildevanmolenaars.nl, doorklikken op Veiligheid, daarna op Incidentenregistratie en daar inloggen. Je kan daar ook een formulier vinden om te melden dat er iets is voorgevallen bij jou op de molen. Hieronder staat wat er vorig jaar gemeld is. Doe er je voordeel mee.

januari

Een tijdelijke hijsbalk liggend op de legeringsbalken voor een molensteen valt tijdens het kruien naar beneden op de vloer van de kapzolder. Geen schade.

februari

De molenaar is gewond geraakt tijdens het luien van zakken graan. Het slachtoffer is per ambulance naar het ziekenhuis vervoerd. Vanuit het Gilde is ondersteuning gegeven bij het opstellen van een ongevalsrapport voor de Arbeidsinspectie.

maart

Bij het afschieten van een luizak vol zakjes pannenkoekmeel en zakken meel is één van de lussen van de zak niet goed in de haak gedaan. Daarna is de hele zaak van de maalzolder (derde verdieping) op de begane grond gevallen. Geen slachtoffers en/of letsel. Wel is het meel verloren gegaan. Tijdens hijswerkzaamheden wordt er nu een waarschuwingbord geplaatst.

april

Bij het afzeilen van de molen werd het gevluht van de molen bij een windvlaag (meer dan windkracht 4) door de vang gedrukt. De molenaar stond op dat moment halverwege het hekwerk het zeil in de lijn te leggen. De molenaar is, zo goed als dat mogelijk was, naar beneden geklommen en aan het einde van het hekwerk gekomen eraf gesprongen. De eigenaar is op de hoogte gesteld en afgesproken is dat de molenmaker het functioneren van de vang gaat verbeteren. Verder bij

windkracht meer dan 4 zullen we bij het afzeilen de wiek met de roedeketting (hekszijde) steeds vastzetten.

Afbeelding 7.2.4.2 uit het Handboek Windmolenaar: “Zeil in de lijn gelegd”.

mei

Een bezoeker valt tijdens het gebruik van het kleine trappetje naar de stelling en breekt een pols.

juni

Tijdens het maaien van gras (zweefmaaier) met de voet onder de maaier gekomen. Deel van een grote teen afgeslagen. Gedeeltelijk geamputeerd. Het talud wordt in de toekomst twee keer per jaar door de boer gemaaid. Bijgeplaatste opmerking: Bij grasmaaien veiligheidsschoenen dragen.

juli

De vrouw van een molenaar zakt door de stelling. De eigenaar van de molen was al op de hoogte, het hout voor de reparatie is in bestelling. Nazorg is aangeboden.

juli

Een klein deel van een windbord van de fokwiek is tijdens het draaien losgeraakt en op een veilig deel van de stelling terecht gekomen. Te korte schroeven bij de kluften gebruikt.

augustus

Tijdens zaagwerkzaamheden van de stelling op het dak van de molenschuur gevallen. Vervolgens van het dak op de grond gevallen. Bewusteloos, breuken en kneuzingen (tevens beschadigde ruggenwervel). Is weer ter been. Nazorg van veiligheidscoaches is gegeven in afwachting van een rapport van de arbeidsinspectie.

september

Een vallende pallet heeft de kuit van een molenaar beschadigd. Deze is omgevallen door een ongelijke zijkant van de pallet. Pallets zetten we niet meer rechtop.

oktober

Een steigerpaal is in de bankschroef gezet. Die verdraaide, schoot los en is op mijn schedel terecht kwam. Snee van 5 centimeter in mijn hoofd.

oktober

Een rietdekker is van een steiger gevallen en buiten bewustzijn, gebroken schouderblad en bloed in de longen. De rietdekker is in dienst van een aannemer. Moet de molenaar toezicht houden? Rapport van de Arbeidsinspectie afwachten.

december

Vinger klem tussen het spilkalf en de wentelas bij een controle van het vastzitten van de spaken.

Zeilvoering deel 2

Door: Sander Boom

Lezers van de Gildebrief. wat zijn jullie geweldig goed in vragen beantwoorden! Ik heb sinds de publicatie van de vorige Gildebrief uit alle hoeken van het land maar liefst 102 antwoorden ontvangen op de enquête over zeilvoering.

Eén van de vragen was 'welke zeilvoering gebruik je het meest'. Daarbij worden duikers en stormeindjes maar weinig gebruikt, bijna de helft van de molenaars gebruikt vrijwel altijd volle zeilen en ruim een kwart gebruikt bijna altijd halven.

Ten slotte de hamvraag: als je moet kiezen, gebruik je dan 4 halven of 2 vollen? Ruim driekwart van de molenaars koos voor 4 halven, en dus iets minder dan een kwart koos voor 2 vollen.

Allereerst wil ik nog wat meer zeggen over mijn eigen ervaring. In de tijd tussen het inzenden van het artikel voor de vorige Gildebrief en het verschijnen daarvan, deed zich de mogelijkheid voor om wat te experimenteren. De Vlijt is een vrij kleine, zwaar gebouwde achtkanter met een neutenkruierwerk en fokwieken met op de buitenroede regelborden. Het was een vrijdag met aardig wat wind. Tegen de middag was het te malen graan erdoor, en kon er nog wat los gedraaid worden. Voor het pletten en malen had ik 4 halven ervoor liggen. Met de molen uit het werk draaide de molen iets boven de 60 enden, met de regelborden voor ongeveer driekwart open. De kleppen suisdan wat maar verder niets. In de kap draaide het ook mooi rustig, waar nauwelijks beweging in het achtkant op te merken was.

Vervolgens hebben we er 2 vollen van gemaakt. De regelborden gingen vrijwel direct volledig open en maakten een boel lawaai, maar ook de roede met vaste fokken was veel luider. In de kap wipte de pen tussen de pensteen en de springbeugel, en was duidelijk te merken dat het achtkant het flink voor zijn kiezen kreeg. Veel meer gekraak, en de torsie was duidelijk voelbaar. Verder vond ik het opmerkelijk dat de staart op en neer ging wippen.

Ik ben door dit experiment nog wat sterker overtuigd van mijn idee om niet meer met twee vollen te werken. We hebben immers geen poldermolen en we zijn vrijwilligers, als het weer zó slecht is dat je met 2 vollen moet werken, moeten we ons juist gaan afvragen of we wel moeten gaan werken, en of wel dan überhaupt wel zeil moeten voeren.

Dan nu een poging om conclusies te trekken. Ik had verwacht om 2 volle zeilen vooral in het winderige buigige kustgebied aan te treffen. Hoewel het onder molenaars in Noord-Holland vrij veel gedaan wordt, verbaast het mij dat het maar weinig voorkomt in Zuid-Holland en juist wel onder de weinige deelnemers in de provincie Utrecht, het Rivierengebied en Noord-Limburg. Dat zijn toch geen gebieden waar veel poldermolens staan, die op het scherpst van de snede moeten werken! Overigens ligt de verhouding tussen 2 vol en 4 half bij poldermolenaars op 9 tegenover 7.

Ik vroeg ook om een redenering. Velen hebben dat kort en bondig gedaan, anderen hebben een mooi stukje geschreven met de redenering.

Hoeveel zeil gebruik je meestal?		
Volle zeilen	48,3%	42 molenaars
Duikers	9,2%	8 molenaars
Halve zeilen	29,9%	26 molenaars
Stormeindjes	2,3%	2 molenaars
Geen zeil	10,3%	9 molenaars

Zo schreef een Limburger, dat oude vakmolenaars in die omgeving vaak 2 vol voorlegden omdat het snel en makkelijk is. Sommigen regelden zelfs hun snelheid eerder door de molen

iets uit de wind te zetten, dan met de zeilen bezig te gaan. Volgens hem zou het wel eens kunnen liggen aan de veelvuldige toepassing van Busseleuizen met remkleppen, die de snelheid constant kunnen houden.

Fred Prins, van de Groenvelder molen en de molen Kijkduin in Schoorl schreef het volgende: "Ik was ooit op molen Kijkduin in Schoorl aan het malen. Ik maalde met vier halve. De molen ging bij tijd en wijle in galop. Mijn oude leermeester op die molen zei: 'maak er maar twee volle van'. Vanaf dat moment ging de molen er niet meer vandoor. Ik vroeg hem 'hoe dan'. Zijn antwoord was: 'gebruik je verstand maar'. Na een paar pogingen zei ik: 'de enden van de ene roe komen niet in de slipstream van de enden op de andere roede'. Zijn antwoord was: 'Hè, hè, daar had je eigenlijk te lang voor nodig. Ik ben allergisch voor domme mensen'. Dus, dat een end niet in het vacuüm van een vorig end valt wil ik graag als reactie geven."

Lukas Vandael, van de Janzona in Budel, zegt: 'Op Janzona heb ik op één roede fokken waardoor de molen over het algemeen rustiger maalt met meer zeil op de buitenroede (oud Hollands) t.o.v. de binnenroede (fokken dus). Het extra zeil op de oud-hollandsroede tegenover de andere zal er dus voor zorgen dat het elkaar compenseert. Over het algemeen bij andere molens zou ik voor 4 halven gaan.'

De molenaar van De Vriendschap in Bleskensgraaf geeft aan, dat het met 2 vollen draaien iets is van de afgelopen jaren. Dat werd vroeger alleen gedaan als het slecht weer was. Ook zijn er nog meerdere die molenaars die 2 vol gebruiken "luie molenaars" noemen, die ik natuurlijk niet bij naam of molen wil noemen.

Als voordeel van 4 halven wordt vooral veel genoemd wat in de boeken staat: regelmatigere snelheid, gelijkmatigere belasting, en ook esthetisch, '4 halven staat mooier' wordt vaak benoemd. Ook wordt af en toe gezegd dat het goed is om met MIO's te oefenen, en dat de molenaar als hij alleen draait eerder 2 vol voorlegt. Iets wat mijn oud-instructeur ook aangeeft.

Dus, wat voor conclusie kunnen we trekken? Mijn onderzoekje betreft de spreiding van deze zeilvoeringen. Ik heb bewust weinig gezegd over mijn doelen hiervoor. Het was immers vooral nieuwsgierigheid. Maar ik heb in elk geval een idee gekregen van de geografische verspreiding door het land. En ik heb, zo lijkt het, de tongen aardig los gekregen. Dus, bedankt allemaal! Eventuele reacties mogen naar gsboom@icloud.com.

Molenjongerendag

Door: Jasper Huinink

Op zaterdag 21 september 2024 werd er voor de derde keer een Molenjongerendag georganiseerd. Deze dag is in het leven geroepen met twee verschillende doelen. Enerzijds om zoveel mogelijk jonge molenaars uit heel Nederland bij elkaar te krijgen, en daarnaast ook om jonge mensen van buiten de molenwereld te enthousiasmeren om ook molenaar te worden. We kijken terug op een geslaagd evenement!

Molenjongeren

De Molenjongerendag werd georganiseerd door de Molenjongeren. Maar wie zijn dat eigenlijk? De Molenjongeren zijn een groep bevriende jonge molenaars. In 2019 zag dit clubje jonge molenaars het belang in van het promoten van het molenaarsambacht binnen hun eigen leeftijdscategorie. Om het ambacht voor de toekomst te behouden is het enorm belangrijk dat er jonge aanwas blijft komen, maar toch is dit aandeel binnen de molenwereld nog klein. De Molenjongeren hebben als doel om op allerlei verschillende manieren met elkaar het ambacht te promoten. Hierbij wordt er op gefocust om jongeren te bereiken via de kanalen waar zij veel te vinden zijn, zoals sociale media.

Molenjongerendag

Het molenaarsambacht is natuurlijk het beste te ervaren in het echt, en

zo ontstond het idee van de Molenjongerendag. Een dag waarop zoveel mogelijk jonge molenaars en geïnteresseerden bij elkaar komen om de passie voor het molenaarsambacht te delen.

De derde editie van de Molenjongerendag vond plaats op de poldermolen te Geldermalsen, bij molenaar Erwin Daale. Er was een breed programma opgezet met veel verschillende activiteiten rondom de molen.

Zo waren er op het terrein rond de molen verschillende demonstraties te zien van oude ambachten. Er waren onder anderen een smid en een touwslager aanwezig. Deze ambachten sloten perfect aan bij het molenaarsambacht. Daarnaast werd er een molenzeil gerepareerd, en was de Restauratiewerkplaats Schiedam aanwezig om hun vak te demonstreren.

Ook onderdeel van het programma was een huifkartocht die vanaf de molen van Geldermalsen richting de molens van Waardenburg ging. De eerste stop was bij de poldermolen van Waardenburg. We werden hartelijk ontvangen door de molenaars en er werd een rondleiding verzorgd. Na een koffiepauze werd de weg vervolgd naar de zeskante molen van Waardenburg. Ook hier

werden we hartelijk verwelkomd door de molenaar, en werd er een rondleiding gegeven. Nadat we alles hadden gezien werd de weg vervolgd, terug richting Geldermalsen.

Naast het dagprogramma was er ook een gezellig avondprogramma op de Molenjongerendag. Hierbij konden de aanwezigen samen wat eten en drinken, waarna het tijd was voor de befaamde "Molen-pubquiz", waarbij op een grappige manier werd gekeken wie van de aanwezigen de meeste molenkennis in huis had. Ten slotte was de avond een perfecte gelegenheid om gezellig te kletsen met alle andere aanwezige jonge mede-molenaars.

Wij als Molenjongeren kijken terug op een geslaagde dag! Ons doel om meer jonge molenaars bij elkaar te brengen is gelukt. Natuurlijk blijft het hier niet bij, we zijn ons al weer aan het beraden op nieuwe ideeën en mogelijkheden om de (jonge) molenwereld bij elkaar te brengen, en om het ambacht te promoten. Hierbij staan we altijd open voor ideeën van anderen!

We zijn bereikbaar via verschillende sociale media: Facebook en Instagram (@Molenjongeren), en per mail (molenjongeren@gmail.com). Zien we jou bij een van onze volgende activiteiten?!

Molens op de kaart

Door: André van der Kraan, Molenaar op De Roos en De Salamander

Tijdens mijn opleiding als molenaar wilde ik op een gegeven moment andere molens bezoeken en zien en meemaken hoe het er daar aan toe gaat. Ik keek dan op de molendatabase welke molens waneer open zijn voor bezoek, maar dit was niet ideaal.

Nu zijn we allemaal (in ieder geval de meeste molensliefhebbers) wel bekend met de blauwe wimpel die aangeeft of een molen te bezoeken is en zou het niet mooi zijn om dat op een website weer te geven. Dan kun je zien of er gedraaid wordt en zo wordt een spontaan bezoek wat makkelijker.

Dat is te realiseren met een sensor in een molen die aangeeft wanneer een molen draait en een verbinding met internet.

Op molen De Roos in Delft kon ik naar hartenlust experimenteren en daar ben ik begonnen met het zoeken naar geschikte sensoren. Daarbij heb ik getest met meerdere sensoren op diverse plekken in de molen. Het doel was de molen als monument ongemoeid te laten en elke 5 seconden de draaisnelheid van de wiken op een website laten zien. Uiteindelijk werkte een infrarood sensor dat bij een wiel met kammen is geplaatst het beste.

Terwijl dit plan vorm kreeg, realiseerde ik me dat er iets extra's moest zijn om dit ook voor moleneigenaren aantrekkelijk te maken. De draaigegevens voor de website kunnen gebruikt worden om modelmolentjes aan te sturen die met dezelfde snelheid draaien als de werkelijke molen! Verder kan de verkoop van modelmolentjes geld opleveren voor de molens die meedoen.

Nu is er een situatie dat er 8 molens zijn die draaisnelheden doorgeven aan de webserver <https://www.draaiendemolens.nl>.

Samen met een ontwerpster, ter ondersteuning van een crowdfundingactie voor nieuwe roeden voor De Roos in Delft, zijn er 45 modelmolens gemaakt die gekoppeld kunnen worden aan elke deelnemende molen om 'live' mee te draaien.

De pilot heeft gewerkt!

We komen nu in een fase dat het project stopt (dan was dit een leuk en leerzaam traject) of wordt voortgezet met een verdienmodel, bijvoorbeeld voor deelnemende molens en ondersteuning bij gebruikersvragen en logistiek. Hierbij hanteer ik het uitgangspunt dat de website zonder reclame en zonder cookies blijft werken.

Verschillende websites

Tijdens de realisatie van dit project hebben anderen ook niet stilgezeten.

Smartmolen.com is bedoeld om zelfkruisende molens te monitoren. Mooie website dat voor het verzenden van gegevens naar internet LoRaWAN gebruikt. Dat is geschikt is om af en toe kleine hoeveelheden data door te geven over langere afstanden.

Draaiendemolens.nl is bedoeld om molens 'live' te volgen en om modelmolentjes mee te laten draaien. De tellerstand is een bijproduct. Smartmolen.com en draaiendemolens.nl werken inmiddels samen door uitwisseling van gegevens.

De mensen die het leuk vinden om hiermee, op vrijwillige basis, aan de slag te gaan, kunnen tot een maand na het verschijnen van dit blad een email sturen naar draaiendemolens@gmail.com.

De sensor bij het spoorwiel

De 8 molens met een sensor

Een modelmolentje dat mee kan draaien met een echte molen

Bezaan

Door: Barend Zinkweg

Weten hoe een onderdeel heet kan nooit onmiddellijk nodig zijn. Waarom zou je haast moeten hebben bij het benoemen van een molenonderdeel! Als je maar snapt waarom het juist daar zit: welke functie het heeft. Als het nodig is, kan je altijd even opzoeken hoe het heet. Daar is altijd tijd voor. Aan de andere kant is het wel gewoon leuk! Makkelijker dan een enkel woord is het om een verhaal te onthouden en daarom een nieuwe aflevering.

Losse bezaan en vast bezaan

Er zijn meerdere molens met een doorboorde bovenas waar doorheen een zogeheten zwichtstang kan bewegen. De naam 'zwichtstang' maakt al duidelijk waarvoor die dient. Door een hefboom achter op de kap op en neer te bewegen kan die zwichtstang naar voor en naar achter bewogen worden. Daardoor gaan kleppen in het gevluht open en dicht. Ik ben voor de balken achter op de kap verschillende namen tegen gekomen: bezaanstok en zwichtboom, maar ook vaste en losse bezaan (Afb. 1). De losse bezaan heeft de vaste bezaan nodig om op en neer getrokken te kunnen worden. Ik ben op zoek gegaan naar de herkomst van het woord 'bezaan'.

Driemasters

Opvallend is dat ik steeds bij heel oude driemasters uitkom. In de late middeleeuwen werden zeilschepen steeds groter en kregen ze drie masten: voorop een fokkemast, in het midden een grote mast en achterop een bezaanmast. Die bezaanmast heet zo, omdat daaraan de bezaan is aangebracht. De bezaan is een driehoekig zeil, terwijl de andere zeilen vierhoekig zijn. De vierhoekige zeilen moeten het schip voortstuwten. De driehoekige bezaan dient om het schip 'gelijkmatig te doen varen'. Verder is het schip met dit zeil beter te besturen (Afb. 2). Dit driehoekige zeil zal makkelijker en sneller aan te passen zijn dan de vierhoekige zeilen.

Windmolens

Zelfzwiching en remkleppen hebben een zelfde rol bij windmolens. Die zijn ook snel en gemakkelijk aan te passen, waardoor de gang van de

Afb. 1. Deel van een tekening uit het boek *Van haver tot gort* van Roel Helmers

molen gelijkmatiger is. Een direct verband tussen driemasters en molens met zelfzwiching heb ik nergens gevonden, maar de overeenkomst in het gebruik is opvallend.

Wonderlijk

Dingen hebben namen. Desnoods heten ze 'balk boven de deur' of 'bout door de vangbalk', maar namen hebben ze. Die namen zijn afgeleid van hoe ze er uit zien, waar ze te vinden zijn of waarvoor ze dienen. Maar kijk naar die twee afbeeldingen en dan zie je dat ze totaal verschillend zijn. Zou het echt zo zijn, dat er een woord uit de zeilvaart is over komen waaien naar de windmolen? Of het historisch juist is weet ik niet, maar het verhaal helpt wel om die naam te onthouden.'

Afb. 2. De bezaan is omcirkeld op een schilderij van het VOC-returnschip de Batavia (Ross Shardlow)

Oproep Gildebrief onderzoek molens in crisistijd

Door: Harm Jan Korthals Altes

Heb je wel eens nagedacht over een situatie waarin onze molens ineens weer belangrijk worden voor meelproductie of als hulpgemaal? Bijvoorbeeld als fabrieken en gemalen niet kunnen draaien door langdurige stroomuitval of energieschaarste? Wat zou jij doen als er in zo'n geval een beroep op je wordt gedaan door burgers of door een overheidsinstantie? Wat is er nodig om onze molens en onze molenaars in staat van paraatheid te brengen en te houden voor als er een crisis uitbreekt van welke aard dan ook?

Over deze vragen gaat een onderzoek dat loopt in de periode februari – juni 2025. De vereniging de Hollandsche molen en het Gilde van Mole-

naars zijn betrokken als opdrachtgever. De uitvoering gebeurt door studenten van verschillende opleidingen aan de Hogeschool Saxion te Deventer. De studenten doen tijdens het onderzoek interviews met enkele tientallen molenaars en moleneigenaren.

Ben je nog niet benaderd voor een interview en heeft het onderwerp wel je interesse? Stuur dan een bericht naar Harm Jan Korthals Altes (molenaar op de korenmolen Rijn en Weerd in Werkhoven, Utrecht). Alvast dank voor je reactie!
Email: harmjan.korthalsaltes@hotmail.com

De Zelfsturende Molen

Door: Adriaan Honig

Het regende al dagen achtereen bij weinig tot geen wind, kortom geen ideaal molenweer. In de molen was er een bijpassende bedrukte stemming. We namen namelijk afscheid van onze vrijwillig hoofdmolenaar. Meer dan veertig jaar had hij met hart en ziel meegeholpen de destijds vervallen korenmolen, inclusief molenwinkel, tiptop in orde te maken. Het was voor hem genoeg geweest, maar uiteraard niet voor ons. Wij stonden er als groepje vrijwillige molenaars een beetje verloren bij toen zijn naamplaatje op de dons balk werd geschroefd. Dit was alweer het derde naamplaatje dat we de afgelopen twee jaar op die balk moesten bevestigen. Opvolgers voor het hoofdmolenaarschap waren er niet. Hoe moest het nu verder zonder hoofdmolenaar en afgeslankt molenaarsteam?

Vrijwilligersteam en werkzaamheden

Op veel molens is de hoofdmolenaar het gezicht van de molen en eindverantwoordelijk voor zowel het molenaarsteam als het reilen en zeilen van de molen. Die functie kost met enige regelmaat een halve weektaak. Hoe is die rol te combineren met taken naast die op de molen? Want velen van ons hebben nog andere bezigheden. "Vrijwilligerswerk is vrijwillig maar niet vrijblijvend" scheurde ik van de wc-kalender. Hoe gaan we nu verder? Eerst maar eerst ons molenaarsteam beschrijven: dat bestaat nu uit zes vrijwillig molenaars, al of niet met pensioen. Zij hebben veel verschillende vooropleidingen en andere werkzaamheden.

Dan de molenactiviteiten: twee dagen in de week is de molen en de molenwinkel tegelijk geopend en zijn er bij voorkeur twee molenaars aanwezig. Er

worden continu enkele molenaars in spe opgeleid en er wordt allerlei graan gemalen en gebuild. Met grote regelmaat wordt er een lading van twaalfhonderd kilo graan geleverd. Dat geeft een idee over de werklast en

molenwinkelomzet. Naast dat we elkaar als duo op de molen spreken, ontmoeten we elkaar als team online eens in de zes weken.

Vooruitdenken

De laatste paar vergaderingen werd (het gebrek aan) opvolging van de hoofdmolenaar besproken. Hoe gaan we met z'n allen deze puzzel leggen? Het idee van zelfsturing kwam al snel naar boven, mede omdat een van de molenaars daar goede ervaringen mee had. Wie dacht dat het over een zelfkruierende molen ging had het bij het verkeerde eind. Zelfsturing gaat over hoe je de organi-

satie van de molen gezamenlijk kunt aansturen.

Eerste voorwaarde voor zo'n organisatie-model is het stellen van duidelijke doelen en resultaten.

Daar waren we het gelukkig snel over eens. In volgorde van belangrijkheid: het

draaien van de molen als deze open is, vervolgens het opleiden van nieuwe molenaars en in de derde plaats het bevoorraden van de winkel. Dus de neuzen stonden allemaal in dezelfde richting.

Daarna werden de verschillende taken beschreven en werd overlegd wie een of meer van die taken voor zijn of haar rekening zou nemen. Voorbeelden zijn; bestellingen doen, maalstaten bijhouden en aanpassen, opstellen van een dienstrooster, klussen in de molen en overleg met de eigenaar, het stichtingsbestuur en de winkel.

We gaan ervoor

We besloten de stap te wagen en zonder hoofdmolenaar als zelfsturend team verder te gaan. Als team zijn we samen verantwoordelijk voor het beleggen, verdelen en uitvoeren van de taken die nodig zijn voor het beheer en behoud van de molen. Ieder teamlid is verantwoordelijk voor een kleiner of groter deel van rollen die bij de hoofdmolenaar lagen. Uiteraard is goede communicatie een voorwaarde, niet alleen op de werkvloer maar ook tijdens onze vaste digitale teamoverlegmomenten.

Ons team van molenaars is ervan overtuigd dat zelfsturing een goed alternatief is voor het hoofdmolenaarschap. Het bevordert niet alleen de betrokkenheid en verantwoordelijkheid van iedere afzonderlijke molenaar maar ook het gevoel samen iets voor elkaar te krijgen.

Van belang is een gezonde aanspreekcultuur, zelf beslissingen nemen over de aan jou toebedeelde taken, zonder een baas met het laatste en vaak hoogste woord.

We hopen dat deze legpuzzel goed in elkaar gaat passen.

WORD MOLENAAR

Door: Evert Verhoeven

Iedere molen heeft een uniek verhaal en de molens aan de Zaanse Schans zijn daar geen uitzondering op. Sommigen zijn verplaatst naar de huidige locatie, anderen dragen delen van verdwenen molens in zich en weer een ander is gloednieuw gerealiseerd. Toch valt de kleine wipstellingmolen Het Klaverblad (met een vlucht van nog geen 9 meter) niet direct op tussen alle "grote molens", maar het verhaal erachter en de rol van Het Klaverblad in de lokale opleiding zijn vrij uniek.

Het Klaverblad is, net als Het Jonge Schaap, een recente aanwinst op de Schans. Deze molen is op particulier initiatief door molenaar Ru Pos in de loop van enkele decennia gerealiseerd. In de jaren '80 werd de eerste paal geslagen voor het molencomplex inclusief authentieke droogschuur, maar het duurde tot de jaren '00 totdat er ook daadwerkelijk een wipstellingmolen aan de Zaan stond.

Hoewel Het Klaverblad geen opleidingsmolen is, is de molen voor veel molenaarsleeringen op de Zaan een vaste stop in hun opleiding. Als men een eind in de opleiding is gevorderd en wat meer ervaring moet krijgen met het zelfstandig draaien met een molen, is Het Klaverblad ideaal. Het ligt in het zicht van de opleidingsmolens, maar men kan op dit "halve molentje" rustig zelfstandig draaien.

Tegenwoordig heeft Het Klaverblad een eigen vaste molenaar in Marley Kooijman. Vanuit zijn eerdere ervaringen in de molenwereld (onder meer in Hippolytushoef) leert hij het vak op Het Klaverblad in de praktijk en een deel van de theoretische achtergrond op Het Jonge Schaap. Tot slot geeft ook Ru Pos vanuit "zijn" Klaverblad nog vaak advies, zowel aan jonge molenaars op Het Klaverblad als aan zagers en molenaars van de andere zaagmolens over het mooiste vak ter wereld: het molenaarsambacht.

©2025 Het Gilde van Molenaars.

Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronische gegevensverwerking of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van Het Gilde van Molenaars.

Geef een eigen draai aan de molen!

Word molenaar!